

הרב אשר שפירא

בדין גביה חובות ממתנת שכ"ט

שאלת:

מעשה באב שהיה חולה מסוכן, אך עדיין הלך על רגליו כאחד האדים והמשיך בעיסוקיו כמוקדם. אך בזודעו מצצבו הרע, החליט לחתת כל נכסיו לבנו שהוא צורבא מרבענן, על מנת שיוכל ללמידה בלי טרומות. אמר לבנו הנ"ל בפניהם ב' עדים בשירים שהוא נותן לו כל נכסיו במתנה גמורה, ולא עשה שום קניין ע"ז. לאחר כמה ימים השתתף בעיסוקה גדולה ולקח עליה הלוואה על מנת שיוכל לשולם את העיסוקה, אך הלוואה לא הייתה בדין מלאה בשטר עם עדים בשירים.

לאחר קצר זמן שבק האב חיים לכל חי, ובא המלאה לגבות חובו מהבן הנ"ל שקיבל כל נכסיו אביו במתנה לפניו מותו, כיון שלא השאיר שום נכסים אחרים. וטעון הבן שלא קיבלם בתורת ירושה, רק בתורת מתנה, וכי אין משועבד לחוב זה, מה דינו.

תשובה:

לפי מה שיתבראר להלן באריכות בס"ד, יצא דין זה דמלואה ע"פ גובה ממתנת שכ"ט נתבאר בשוו"ע (ס"י קי"ג ס"א), וכ"מ בתומים (קט"ב אות קב"ד) שכן דעת השוו"ע. אך בטעם הדבר נר' שנחalker בזה הראשונים. דהבא"י (ס"י ס"ט) בשם הריטב"א ובשם הה"מ (ס"י רנ"ב) כתוב הטעם דמשכ"ט כירושה הו, וכך שמלה ע"פ גובה מירשים, ה"ה ממשכ"ט. וכ"ד הש"ך (ס"י רנ"ג סקט"ו). אך הרמב"ם הריב"ף וכן הסמ"ע (ס"י רנ"ג ס"ב) ס"ל ממשכ"ט לא הו כירושה. והטעם שנובה מלאה ממשכ"ט, הוא מפני שקדם המלאה ממשכ"ט ובמ"ש הסמ"ע (ס"י קי"ג סק"ב). ולבן אף מטלטלין של ממשכ"ט נובה. כמובואר בשוו"ע (ס"י קי"ג ס"א), והולך על הרמא"א אבהע"ז (ס"י צ"ד ס"ב) דבזה ליבא תקנת הנואנים.

והנפ"ט בין הני תרי שיטות היא בקדם המשכ"ט למלואה. דאם ממשכ"ט חל למפרע משעת נתינה וכדעת הרבה פוסקים, א"כ לא יוכל לגבות המלאה ממתנת השכ"ט שקדמה לו. ובנידוד' בן הו, וזה תלוי במחלוקת סמ"ע וש"ך הנ"ל.

ונלענד להלכה ולא למעשה שיוכל התקבל ממשכ"ט לומר קים לי בזה בהסמ"ע, ואין צורך לפורען. ואפשר דאף ללא טענת קי"ל, ותליו לפי ראות עיני הדיין, דדברי הרבה פוסקים משמע דבכח"ג הו"ל ספיקא דין, והמע"ה.

זה החייב בעור דין:

מבוא:

פרק א': בו יתברר האם מתנת שכ"מ ילוויי מקרה או דחווי סברא לחוד בלי אסמכתה. ובזה תלייא אי משכ"מ هو בירושה, ויתברר דבר זה פליני התוס' וריטב"א. ושהרי"פ למד כריטב"א.

פרק ב': בו תתברר הסוגיא דאישור גירוש (ב"ב דף קמ"ט ע"א), שהרי"פ למד באופן אחר מהראשונים, ולפי"ז ליכא מאן דאמר דמשכ"מ הוא בירושה. ואי פליני הרי"פ והרמב"ם בזה.

פרק ג': כמה ראיות הרי"פ לית לי' משכ"מ בירושה, וכן מבו' מדברי המאירי (ב"ב דף קל"ג ע"א). ובדין מלאה ע"פ בשואה אחרת, שלא יגבה ממישכ"מ לפ"ז. ודעת הר"א מלוניל' לדלהרי"פ מלאה ע"פ איינו גובה כלל ממישכ"מ. וכן שקלא וטريا בשיטת הגאנונים דמוזנות אלמנה לא נביא ממישכ"מ.

פרק ד': בו יבואר שהמלחמות למד בדעת הרי"פ (ב"ב דף קמ"ט) בדרך הראשונה דמשכ"מ הוא בירושה. וכן סתרות בראש"א ושאר הראשונים בדעת הרי"פ, ויישובם בע"ה. וכן אי יש ראייה מגמ' דהואיל וירש יורשה (ב"ב דף קמ"ז) גבי שכ"מ בהלואה, דחווי בירושה.

פרק ה': בו יבואר לדרכنا יש בזה מחייב סמ"ע וש"ך (ס"י רנ"ג) אי משכ"מ הוא בירושה או לא. והתוישב קושיות הש"ך על הסמ"ע ברווחה.

פרק ז': בענין משכ"מ אי חל למפרע, מחלוי הראשונים בזה. ובשיטת המהר"ט, ופירישה סי' (ר"ג).

פרק ז': סיכום כל הניל. ובירור בגרדי קים לי' במחלוי סמ"ע וש"ך.

פרק א':**בענין מתנת שכ"מ בירושה שויווחו רבנן**

דחו"ט למכות איש כי ימות וכן אין לו נחלתו לבתו והעברתם יתראה היא. וע'

פירוש ר"ג דמציא למייר ותהי' נחלתו.

ובגמ' מיתי עוד ב' קראי מהוקיחו ואחיתופל. ובסוף מסיק, ורבא א"ר נחמן מתנת שכיב מרע מדרבנן בעלמא היא שמא תטרוף דעתו עלי. ומכך עלי מאידך מימרא דר"ג ממוכר שט"ה. ומסיק אינה של תורה ועשאה בשל תורה (ונאריך בזה לקמן בעוזהשיות פרק נ' אות כ"ב).

א. מחלוקת הראשונים אי מתנת שכ"מ אסמכתה או סברא.

אי' בגמ' ב"ב (דף קמ"ז) א"ר יירא אמר רב מנין למתנת שכיב מרע שהיה מן התורה שנאמר "והעברתם את נחלתו לבתו" יש לך העברה אחרת שהיא בזו ואייזו זו מתנת שכיב מרע רב נחמן אמר הרבה בר אבוחה מהכא "ונחתם את נחלתו לאחיו" יש לך נתינה אחרת שהיא בזו ואייזו זו מתנת שכיב מרע. ופירשב"ט

רבנן לא כ"ש ולא כנירסא דילן "במתנה רבנן לא כ"ש") ואפ"ל דהוי רבא לשיטתו או דקייל' כרב נחמן בדיןא. גם יש גירסת הגאנונים דלא גרסיה לה (וע"ע בזה לך פרק נ' אות י"ב).

וחב' דליין גופי דהוי מדרבן לאileyf לי' משום קרא והו סברא בעלמא שלא תטרוף דעתו ולכון תקנו חכמים דרבי שכ"מ בכחותם ומסורתם דמי. וביד רמ"ה בסוגין כ' חידוש בדיני מתנת שכ"מ וויל' ורב נחמן אמר רבה בר אבוה מהכא נתתם את נחלתו לאחיו מרהורל' למיכתב ואם אין לו בת ונחלתו לאחיו (כפירושב"ס) וכחוב נתתם מילתא אחריתא אגב אורחא קמ"ל דיש לך נתינה אחרת שהיא בו שאתה נותן לאחין נחלה שהיתה ראוי לבת ואיזו זו משכ"מ ותרוייתו למי שאין ראוי לירושו קאמר دائ' למי שראוי לירושו בנון בן בין הבנים ובת בין הבנות ואח בין האחים, הא לא דמי לא להעברה נתינה Daiiri בהו קרא וקרא כי מרבי העברה נתינה דבorthא קא מרבי אלא למי שאין ראוי לירושו בנון בת מקום בן ואח במקום בת והאי קרא דמיית רבי זира מני' ראי' נמי בהעברה נחלה מן הבן לבת קאי' דכתיב' ובן אין לו והעברתם את נחלתו לבתו وكא מרבי מינה דיש לך העברה אחרת שהיא בו להעביר נחלה הבן לבת אפילו במקום שיש בין ואיזו זו מהנת שביב מרע דמקני באמירה בעלמא וקרא נמי דמיית מני' רב נחמן ראי' דאח במקום בת קא מרבי, עב"ל.

ובתוד"ה מנין למשכ"מ שהוא מה"ת וכו', לאו מה"ת דוקא קאמר דהא ר"ג גופי' אית לוי' לקמן דaina בשל תורה ועשה בשל תורה אלא אסמכחה בעלמא היא דקאמר וכו' עב"ל

אך ע' ריטב"א שכ' זיל' ורבא אר"ג משכ"מ מדרבן וא"ת והוא לעי' אר"ג אמר רבה בר אבוה דמתנת שכ"מ מה"ת ייל' דהא דהכא דידי' זההיא דרבה בר אבוה דרבי אבל ליבא למימר זההיא אסמכחה בעלמא דהא השתא אתנן למפלג על הנחו דלע"י מכלל דהנחו דלעיל מה"ת ממש קאמר לדברי רב נחמן דהכא היה דחויקו ואחיתופל צואת דברי מוסר הוה ולא חילוק ממון והעברתם לcdrabi (בגמ' לעי' אין לך מי שמעביר נחלה משפט לשפט אלא בת הויל ובנה ובעה יורשי' אותה ולכון ילי' חי' מ"ד מונתתם ולא מוחברתם) וגירסת אורחאDKRAI כדףירשו לעי', עב"ל.

ב. ביאור מה' תום' והrittenbach
ומבו' מדברי הריטב"א שחולק על תום' בב' דברים. הא' דמאן דילף מקראי ס"ל דהוי מה"ת ממש ודלא בפשטא דסוגיא לעי' (רף קל"ג) "אל רבא מגער גרעא השתא בירושה דאוריתא אמרת אלמנתו ניזנת מנכסיו במתנה רבנן לא כ"ש. (ועי' ר"ג ר"פ הנזקן שהעתיק לשון הגמ' במשכ"מ לא כ"ש ולא גרש דרבנן. ואולי לא דיק בקושיתו להביא כל לשוי' הגמ', ודוחק. אך בתום' בתובות (דף מ"ט) נרים תרוייתו "במשכ"מ

כדריש"י לך (דף קמ"ז) מקראי
ד"ו והעברתם".

ד. א' משכ"מ בירושה,
תלי א' לפין מקראי
א"ב הא דאמר' בכ"מ משכ"מ בירושה,
מקורו מקראי דילפין מיני. אך א' ליבא
קראי, אין שום הכרח לומר דהוי
בירושה. אף דיש סברא לומר דכיוון
דחל לאחר מיתה שוינוו בירושה
וכמו' בראשונים, אך אין זה מובהה.
והגמ' דא"ל התוס' מיתתי קרא כיוון
הגמ' קאמר א"ב דאו, א"ב בעי פסוק
דליך מDAO. אך גם מסברא נר' דמקרא
סמכו רבנן דליך בירושה ולא מסברא
לחוז. ועוד דלפי הראשונים דס"ל
דמשכ"מ חלה למפרע וכדעת התוס'
בגיטין (דף י"ג ע"ב), הרא"ש והרי"ף,
א"ב ליבא סברא לחושבו בירושה, כיון
ရאינה חלה לאח"מ אלא למפרע. וע"ב
דצ"ל דאסמכותו אקרא. וא"ב א"ש מה
דמיית התוס' קרא, דהא התוס' בניטין
ס"ל דחל למפרע, ודוא"ק). ואולי י"ל עוד
דא"י לפין לי' מקראי, לאו כל
אנפין שווין, דאיתו"ג מקראי ד"ו והעברתם"
מבו' דיש לך העברה אחרת דהינו
משכ"מ, והוא לשון ירושה, הדобраה הוּי
לשון ירושה. אבל א' לפ"י לי' מ"ו נתמת
נחתתו" דיש לך נתינה אחרת, יש סברא
לומר איפכא דמדאפק' רחמנא בלשון
נתינה ה"ט דהוי מתנה ולא ירושה.
אפשר דאף להחותו' שלא פליני הני
ילפנות אדרב נחמן, יודה דמ"מ גדר
משכ"מ א' בירושה הוּי, תלי בהני קראי
היא מיניהם לפין לי'.

ומבו' מדבריו דבראו לירושו לא מהני
כלל מתנות שכיב מרע. ולכאו' זה מהלו'
מהרי"ט ונתייה"ט (ס"י רמ"ח) (כמו' לך
פרק ג' אות י"ד וט"ו), אך זה תלוי גם
במחל' תוס' וריטב"א א' הנהו ילפנות
פליני ארבע נחמן. דאי פליני וכייל' כר"ג,
מהני משכ"מ גם ברاوي לירושו. וכן
משמעות ביד רמ"ה גופי לך' בדבורי ר"ג
נירה שמא תרף דעתו, דמנהני למי
שרاوي לירושו בלשון מתנה. ובלשון
ירושה מהני אפלו' מDAO' בריב"ב,
עי"ש.

ויש להסתפק אם נותן לבן בין הבנים
כל נכסיו במשכ"מ א' מהני לרמ"ה,
דרחי מעביר משאר הבנים לבן הות, או
דאבותי ראוי לירושו מיקרי, וליד
לריבוי' דקרה דמעביר למי שאנו ראוי
ליירושו כלל. יותר מסתבר מצד השני,
צריך העברה ממש.

ג. הנפק"מ למ"ד מתנת שב"מ דרבנן
היווצה מסוגיא זו דיש כמה נפ"מ בין
התוס' לrintb"א, א' הנהו ילפנות פליני
אדרא"ג או לא. א' איכא מ"ד דמשכ"מ
DAO. וכן למ"ד דרבנן א' לפ"י לי' מקראי
או מסברא ולכאו' יש בזה נפ"מ גדולה
גם לנבי מתנת שכיב מרע אי הוּי
בירושה או לא, דבთוס' לעי' (דף ע"ז
ע"ב) ד"ה קנה לך א' יהו' וכל שעבודי
בסוד' מיישב שיטת ר"ת דמכירת
שטרות דאוריות ואלא כהרי"ף, מגמ'
לק' א"ב דאוריתא מש"ה יכול למוחל.
רכונת הגמ' דאי הוּי DAO' הוּי בירושה,

בשל תורה, הינו דהוי כירושה ואף דלית לן קראי למשכ"מ לפ" שיטת ר"ת. ואדרבה יש לדיק מקושית הנם' אא"ב דאו' דבפשת' אי هو מרבנן לא הו' כירושה, כיון דלית לן קראי, ועי' מהדשת הנם' בשינויו לפ" ר"ת דעשה כירושה. אבל אם אין זה בונת הנם' בתירוץ, נשאר הפטשות דאי ליה לן קראי, לה' כירושה).

אך לפשת' הנם' והרי"פ ועוד, אבתי אי' למימר עשוואה בשל תורה ולא הו' כירושה, כיון דלית לן קראי. אף אי' אית' לנ', תלי' מהי מנייחו ילפת.

ה. בדעת ר' נחמן – אי כירושה הו' ואף דלפי'ו רב נחמן אמר רבה בר אבוח דיליפ לי' מ"ונתתס" ס"ל שלא הו' כירושה, ותוס' לעי' (דף ע"ז) הנ"ל למד בשיטת ר"ג דהוי כירושה, ולכון לא מהני מחלוקת. שהרי זה בונת הנם' דאיתנה בשל תורה ועשואה בשל תורה, הינו דהוי כירושה אף שלא הו' דאו', כיון דמרקרא משמע דהוי נתינה.

אך בהוט' שם מדיקום דס"ל דפליני הני י寥פות אדר"ג, דאל"כ Mai Mak' אא"ב דאו', הא ר"ג גופי' גם ס"ל הכי. וכיון דפליני, וזה גופא תירוץ הנם' דעשה

פרק ב':

ב. דעת הרופ בסוגיא דאסור נירא אבל הרופ' ביאר בדרך אחרת את סוגיא הנם' זול פירוש הא אמר רבא מהנת שכיב מרע כירושה שוויוה רבנן כל היכא דאיתא בירושה אית' במתנה וכל היכא דלית' בירושה לית' במתנה במתנה יורש בלבד הוא רק אמר הבי עיקרא דAMILתא משום דקי"ל לגבי יורש לשון יורשה ולשון מהנת חד טמא ניתנו כדאמר'י אמר רב שששת יטול יהוק יוכה يكنה قولן לשון מהנת הэн' במתניתא תנא אף יחסין יורש ברואי לירשו ור' יותנן בן ברוקה היא ואמרי' (נמי) שלח רב אחא בר עולא לדברי ריב"ב נכסיך לך ואחריך לפולני וראשון רואי לירשו אין לשוני במקום ראשון כלום שאין לשון מהנת אלא לשון יורשה יורשה אין לה הפסק אמר לו רבא לר' נחמן והוא אפסקה אל' הוא סבר יש לה

א. דעת התומ' דכירושה שוויוה רבנן והנה בנם' ב"ב (דף קמ"ט ע"א) בעובדא דאסור נירא דרצה להקנות נכסיו לבנו שהורתו שלא בקדושה ולידתו בקדושה דכיוון דאינו יורשו חור אחר קניין להקנות לו במתנה ובסוף אקני לי' באודיתא. אך בנם' מק' למה לא הקנו במתנה שכיב מרע ותירצה "מתנת שכיב מרע בירושה שוויוה רבנן כל היכא דאיתא בירושה איתא במתנת שכיב מרע כל היכא דליתא בירושה ליתא במתנת שכ"מ וכו' ונהלכו הראשונים בביאור סוגיא זו דהרשב"ם ותוס' ועוד פירשו דחו"ל תקנו בדברי שכ"מ בכוכ"מ, הינו כמו יורשה. וא"כ רק מי שראוי להורייש יכול לתת מתנת שכיב מרע. אבל גר דלית' בירושה גם אינו בתורת מתנת שכיב מרע, ופלני שם הראשונים אם זה תלוי בנותן או במקבל.

ג. הסבר דברי הר"ף

אך לפ"ז יקשו סוף דברי הר"ף דמכאן אמר רבנן, דמשמעה הדברים חידשו במתנה שכ"ט דהוי בירושה, ואינו שיק' אלע'י מני'. וنم דלשון "מכאן" משמע דזה מני'. מקור הדיין דמשכ"ט בירושה שויווהו רבנן, והיינו, כיון דلغבי יורש לשון מתנה ולשון יורשה חד היא, ואין לה ביאור דמה נתינת טעם הוא זה, וכי חול' תקנו גדר תקנותם בגין כונת לשון בני". אך באמת פירוש זה בדברי הר"ף יש ללמוד גם מדברי תלמיד תלמידו הרמב"ם בהל' זכי' ומתנה (פ"ט ה"ז) דס"ל בזה כהר"ף (ועי' ב"י סי' שג'ו) בדעת הطور שהביא שם דעת הרמב"ם והר"ף דחולקים על הרא"ש. ואף הר"ף העתיק לשון הגמ' בכתביו מ"ט כיוון דהרבב"ם תלמיד תלמידו ס"ל הבי, גם בהר"ף הכי נקטוי. ובכן נקט המוט דעת הר"ף בזה כהרמב"ם, עי"ש) ודלא כרוב הראשונים שחלקו עליו בזה וכ"ה בש�"ע (ס"י רנ"ו ס"א) וז"ל "גר שיש לו בן שאין הורתו בקדושה הויאל ואינו יורשו כמו שיתבאר במקומו כך אינו יכול ליתן לו נכסיו במתנה שכ"ט לא כל נכסיו ולא מקצתן שלשון יורשה ומתנה לנבי יורש אחד הוא ואם תאמר יקנח נמצוא זה באילו יורש אבי, עכ"ל הרמב"ם. ובשו"ע השmitt לשותון "באילו". ועי' רמ"פ בלשנ"כ דברוב כתבי כתיב באילו, ובמקרה כתבי השmittוחן. אבל בין כך ובין כך הכוונה מבוארת דהוא גדר גורה שם נאמר שיקנה הריחו יורש ומיהו בירוש, דאם ה"י כונת

הפסק ורחמנא אמר אין לה הפסק, ושמעת מינה דלשון מתנה ולשון יורשה לנבי יורש חדא מילתא היא ומכאן אמר רבא מתנת שביב מרע בירושה שויווהו רבנן אבל מתנת שביב מרע למי שאינו יורש ואפילו לנער דעלמא קני דקי"ל דברי שכ"ט ככתבין וכמסורין דמו והבי שדר ר宾נו האי גאון וצ"ל עכ"ל.

והק' בזה הרשונים על הר"ף דא"ב אדרבה הא רב מרוי לא ה"י בנו הרاوي לירושו, כיון דהורתו שלא בקדושה, ולהו כיון דעלמא שיקנה, והרא"ש מסיק מהח האי קושיא דהוי דברי נביות. ובב"י (ס"י רנ"ו) תמה על הרא"ש שדחה דברי הר"ף בגין דחיתთא דיש לפרש דבריו דגורי' שמא יאמרו יורשה נתנו לנו, וילמדו מזה לעשות כן גם במקום שלא נתן לו במתנה, משא"כ באחר.

ולפי"ז מובן דכונת הר"ף לומר דכיוון דלשון מתנה לנבי יורש هو לשון יורשה והביא ע"ז ב' ראיות, וראיתו הראשונה נראת שהוא ממה אמרו יטול דהוי לשון מתנה, ובכל אופן בירוש הוי לשון יורשה. וכ"מ בנתיה"מ (ס"י רנ"ג סק"ח) בשם תשוי הרשב"א דכשאומרים לירוש שיטול הוי לשון יורשה, אף אם לשון מתנה בירוש לא הוי לשון יורשה. ואפשר דהא דאי' בהמשך דברי הגמ' דאף ביחסין ויירש בראיי לירושו משמע לכל הלשונות הקודמים נמי הוי לשון יורשה]. א"ב שפיר היישי דיבואו לטעות דירוש את אבי בגר, אבל אי לשון מתנה לה לשון יורשה בירוש, לא יבואו לטעות.

אך דעת הנגונים הביאם המגיד משנה היל' זכוי'ם (פ"ט ה"ה) דכל לשון מתנה هوי כלשון ירושה. וכ"ה דעת הרמב"ז (דף קמ"ט) שדיק בך מדברי הרי"ף באן, ע' בזה לך' אייה. ובදעת הרמב"ם נקט ה"ה דס"ל בדעת הנגונים, וכן נקט הbiasior הגרא"א (ס"י רמ"ח סק"ה) לגבי ירושה אין לה הפסיק. אך ע' באර הגולה (ס"י רמ"ח אות ד') שציין לדברי הרמ"א (ס"י רנ"ג ס"ז) "אדם אמר בהדייא לשון מתנה אפי' בראיו לירושו אינו אלא לשון מתנה, וצין לעי' (ס"י רמ"ח ס"א). ולא משמע שם שהולך בזה על המחבר רק אמר לי' על דברי המחבר, בלי לשון פלונתא. וע' נתיה"מ שם באמת הדעתיק ההגהה"ה לסייע שאח"כ גבי אפוטרופוס, ויישב שם הנה"ת הרמ"א עי"ש.

ה. טעם תrho"ד בדברי הרי"ף
ועכ"פ שומה עליינו לבירר לפי כל הניל מה בונת הרי"ף בזה דמבחן אמר רבא משכ"מ כירושה שוויוהו רבנן. ובתרה"ד (ס"י שנ"ב) הרחיב קצת בbiasior שיטת הרי"ף ורמב"ם. ובתו"ד ביאר לשון הגמי לפי הרי"ף דמשכ"מ כירושה שוויוהו רבנן היינו דחכמים השוו לשונו של מתנה, דהוי כירושה. והא דנקט שכ"מ, צ"ל לפ"ז דהינו משום דרך בשכ"מ אמר"י דברاوي לירושו נתכוון ללשון ירושה. וזה ורב אלפס כתוב הטעם דכיוון דהוי ראוי לירש מתנת שכ"מ כירושה שוויוהו רבנן כלומר רבנן דיינין לוי' שלא בזון לשם מתנה אלא לשם ירושה. ובזון דליתא בירושה ליתא נמי במתנת שכ"מ וכו', עכ"ל. ומבו' פירוש חדש בהאי מימרא המשכ"מ כירושה שוויוהו

הרמב"ם דמעיקר הדין אינו יורש כיון דהוי ירושה, הויל לומר בקיצור דאינו יכול ליתן את נכסיו כיון שאינו יורש אביו מבו' במקומו. ובוודאי כבונת הרמב"ם רק משום דמחוי חבי, והיינו דאם נאמר שקנה, יאמרו דגער יורש אבי, ובגנול חשש זה אינו יכול ליתן. ועוד דהרמב"ם לא הזכיר דמשכ"מ כירושה שוויוהו רבנן, רק דלשן בנ"א גבי יורש هو לשון מתנה, ולשון ירושה חד. א"כ בדעת הרמב"ם ודאי לא נוכל לומר דכיוון דחכמים תקנו גדר משכ"מ כירושה לבן هو כירושה, דהא לא הזכיר כלל טעם זה ורק משום לשון בנ"א גגעו בה.

ד. דעת הרמב"ם בזה, ברי"ף או בתום.
איברא דבוחה הי' מקום לומר דכיוון דבלשון בנ"א هو ממש לשון ירושה, לבן מדינה אין יורשו כיון דאינו ראוי לירושו. אך זה לא משמע מלשונו שהאריך כ"ב, ומלשון "כאילו" בניל. ונם דין זה תלוי اي לשון מתנה בהדייא נם הי לשון ירושה דהရשכ"ם (דף קכ"ט ע"ב) ד"ה אם אמר לאחד מהן וכן בדף קל"ג ד"ה רואין אם וכיו' דכיוון ראוי לירושו מסתמא להוריש לו נתכוון הайл ולא פירש לשון מתנה וכו', עכ"ל. מבו' דס"ל דרך בלישנא דמשתמע לתרי אנפין אמר"י דליירשה נתכוון. וכ"ד הרוזה (דף קכ"ט ע"ב) ובעל העיטור, וכ"מ מהר"י מיגאנש (זה יבואר אי"ה עוד להלן בד' הרימג"ש), ולפי"ז א"א לומר דמධינה ל"מ, דהכא מיורי בלשון מתנה. אך אי משום מיהוי כירושה אכתי ייל דבעני בנ"א נראה הדבר כירושה.

הה"מ דכל לשון מתנה בהדריא هو לשון ירושה מיוסד על דברי הר"ף בסוגין, וא"כ הר"ף באמת יכול לומר דברוגני הוי כירושה ממש ולכך איןו ירושה, אלא מטעם הגוירה. וע"ע לך בד' הרמב"ן.

אך זה לא בדברי הב"י שלמד בדברי הר"ף (ס"ר רנ"ו) דהוא משום גורה דמחוי כירוש, ואפשר דפליגו תה"ד וב"י בהבנת דברי הר"ף. ומ"מ אף לדברי הב"י ע"כ צרייך לפרש לשון מתנה שכ"ט כירושה שויווה רבנן, כמו תה"ד, לרבות דיןין לישני נתכוון לירושה, דאליה תיקשי עליו נ"ב מה פירוש דבריו אלו. וביתר למזה שסביר הב"י (ואולי זה באמת מקור הב"י דהר"ף נתכוון לגורה אף שלא מבוי בהדריא, דכיון דראיה דברי הרמב"ם מפורשים כן, הסיק דלמדו מרבני הר"ף, וכמבו בב"י (ס"י שנ"ז) גבי גב מפורסם לגבי תה"ה, ודוק).

ואגב, מקור נוסף להאי פירושא בגמ' דהוא רק משום גורה, מצאתו ברבינו גרשום על הגמ' ב"ב (דף קמ"ט) דהוא משום גורה). דהר"ף אוזיל בשיטת הרמב"ם דהוא רק גורה, והרי הרמב"ם לא הזכיר דבר זה דמשכ"ט כירושה, וע"כ דפירושו מבוי תה"ד.

ונם בדברי הרמב"ן (דף קמ"ט ע"א) יש משמעות דלמד בדברי הגמ' משכ"ט כירושה שויווה רבנן בתורה". וזה מכאן יש ללמידה דאפי' היכא דאמר בלשון מתנה מפורש שויווה רבנן כירושה ברכבתבי בפ' יש נוחלין וכו' עכ"ל. ואף דהרמב"ן לע"מ נמי מבוי טעם

רבנן, דאיינו בוגדר תה"ח דמתנה שכ"ט, אך בוגדר כוונת לשון בן"א.

ובתרה"ד לפניו בן הביא הרמב"ם ב' הטעם משום דכל לשוי מתנה לירושה הוא כלשון ירושה. והעתיק לשון הרמב"ם שהבאנו למעלה, ואח"כ ב' ורב אלפס ב' הטעם دقין דהו ראי ליריש וכו' וכמו שהבאנו לשונו באן. ומשמע מדבריו דהו ב' טעמי, ולכן אין חילוק ברור ביניהם, דשניהם לדבר א' נתכוונו דהו לשון ירושה אף בשאמר בלשון מתנה, וזה אינו ירושו.

ואולי נאמר דברmb"ם מבוי דהו ממש לשון ירושה, דכל לשון מתנה לירושה הוא לשון ירושה. וברי"ף הינו טעם אף דהו לשון מתנה, דיןין נתכוון לירושה, וזה קצת דוחק.

ג. יפרש דברי הר"ף

אך יותר נר' בבדעת הרמב"ם הוא רק גורה דנמצא באילו ירוש את אביו (דבן העתיק גם תה"ד לשון הרמב"ם), ובבדעת הר"ף הוא משם כירושה והוא אינו ירושו ומדינה ל"מ, ולא משום גורה. וכי דיקת תמצוא דבאמת בדברי הר"ף ליתא להני הוכחות הנ"ל שהי' בדברי הרמב"ם דהוא רק גורה דמחוי ביריש, דכל לשון הרמב"ם "וזאם תאמך וכו' נמצא באילו ירוש אביו וכו'", ליתא בר"ף. וגם הראיה דאי לשון מתנה בהדריא هو לשון ירושה לגבי שאר דיןים (בגון ירושה אין לה הפסק), הרי אדרבה דעת הרמב"ן (דף קמ"ט ע"א) המובא למעלה דס"ל בדעת הגאנונים שהביא

كم"ט ע"א), אמנים לדעת הר"ף והרמב"ם שלמדו זו הסוגיא באופן אחר נמצוא דין ראי' כלל.

וא"ב נר' לומר דבראמת הר"ף והרמב"ם לא ס"ל דין זה דתינו משכ"ם בוגדר ירושה, אך תינו דاتفاق דין קניין לאחר מיתה, מ"ט בשכ"ם שלא הטרף דעתו עליו תינו דחל מתנהו לאחר מיתה, ויש ע"ז במה ראות כמו שיבואר בהמשך.

אחר בהבנת דברי הר"ף בכאן, ונמ דלא כמ"ש במלחמת בפי' דברי הר"ף, מ"מ בלשון הגמ' למד כמצו' בתה"ד. וא"ב י"ל דنم הרמב"ם למד כך בדברי הגמ' כמו הר"ף ולכון לא הוכיר כלל לשון זה דהרי זה בכלל במה שהוכיר דהוי לשון ירושה, נמצוא יורש את אביו.

ג. דעת הר"ף והרמב"ם דמשכ"ם אינה כירושה, איך קונה אחר מיתה נמצוא, דלהנך ראשונים דמשכ"ם הוי כירושה הוא מגמ' דאיסור גירוש (דף

פרק נ':

נכסיו לאחר רואים אם ראוי לירושו נוטלו משום ירושה ואם לאו נוטלו משום מתנה. ומכך בוגמי' למאי הילכתא סבר רב אדא בר אהבה קמי' דרבא למייר אם ראוי לירושו אלמנתו ניונת מנכסיו ואם לאו אין אלמנתו ניונת מנכסיו. ופירשכ"ם דמתנה הוי כמושעבים ואין מוציאין למזון האשה והבנות מנכסיים משועודי' מפני תיקון העולם דחו"ל דבר שאין לו קצבה. אמר לי' רבא מינרע גראעה השטא בירושה דאו' אמרת אלמנתו ניונת מנכסיו במתנה דרבנן לא כ"ש אלא אמר רבא וכו', ומפיק דנפ"מ לנבי' ירושה אין לה הפסק. ופירשכ"ם הדינו בלשון תמייה דאם יורש דאלים כחו יורש מדאו' שהתחורה ייכתח לו ברכתי' ביום הנחילו את בניו ומ"ט אלמנתו ניונת מנכסי יורש כ"ש משכ"ם דהוי רק קניין מדרבנן.

**א. דעת הרמב"ם ושוו"ע דמציאות
לכתובת בנין דיכרין ולמוונותיה
מממשכ"ם**

בשו"ע (ס"י רנ"ב ס"א) הביא לשון הרמב"ם היל' זכו"ט (פ"ח ח"ח) מתנת שכ"ם אינה קונה אלא לאח"ם ואין אחר זוכה בדבר שצוה לו בין במרקען בין במטלתי אלא לאח"ם לפיכך מוציאין אף' לכתובת בנין דיכרין ולמזון האשה והבנות מיד אלו שצוה לתת להם שהרי במתנתו נתחיבו הנכסיים בכתובת ומונות וallow שנתן להם לא יקנו אלא מיתה, עכ"ל. ובטעם הדבר דמשכ"ם הוי רק לאח"ם ולא בשעת מיתה, כי הסמ"ע רכל עוד נשמטה באפו אין המת רוצה להית נכסיו במתנה משא"כ תקנת ח"ל הי' מיד שנוסס ואין עוד בר קיימא.

מקור דין זה הוא מגמ' ב"ב (דף קל"ג)
במיוחד דרב הונא שכ"ם שכח כל

אלא בין משום ירושה בין משום מתנה אין אלמנתו ניונית מנכסיו ומסיע לה למלתא מדרנן "אין מוציאין וכו' ומזון האשעה והבנות מנכסים משועבדים מפני תיקון העולם" ואנן הא קא בירינא לה ופרישנא טעמא בס"ד וכו', עכ"ל הר"ף.

הרמב"ם מתרץ בענין דומה הבאנו לשונו למלחה "שרהי בmittato נתחיבו הנכסים בכותבה ומוניות ואלו שננתן להם לא יקנו אלא לאח"ם". ובקבוצות החושן (ס"י רנ"ב סק"א) הרחיב בכיאור הדברים ובחלוקים שבין הר"ף לרמב"ם, לדה"ר חלו שנייהם בב"א, ולהרמב"ם בזוא"ג. ולהר"ף כתוב בשם הנ"י דה"ט דתקנתא דמזון עדיפה אף דשניהם חלים בב"א, משום דתקנותו לפני תקנת משכ"מ.

ועכ"פ יסוד הדברים מבוי שלא הוא ממשועבדים, ולכון אפשר לנבות למזון האשעה ממשכ"מ. וזה דל"ד למתנה או מכר שנתן בחיו, משום דחל כבר לפני החיוב דמזון האשעה.

ג. **עם הרא"ש דגoba ממשכ"מ**
אך ע' ברא"ש שכ' בדרך אחר, והרא"ש הקי' גם כמו הר"ף והרשב"ם מהא אין מוציאין למזון האשעה והבנות מנכסי משועבדים וכו', ותי' וויל' היינו במשועבדים מהיים כגון נתנים במתנה ברייא או מכירה אבל במשכ"מ אינו קונה אלא לאח"מ ומדרנן הלכך כירושה שוויוהו רבנן ומוציאין ממשכ"מ למזון האשעה והבנות וזהו למלה ע"פ

ב. **עם הר"ף והרמב"ם**

דגoba ממשכ"מ

ולכוארה קשה דהרי בודאי שניי מתנה מירושה, דמתנה הוא מבקר והוא משועבדים. אבל יורש הוא ברעה דמוריש ולכון לא הוא משועבדים וגובה אפילו במלוה ע"פ, ואף"י ממטלטליין מתנת הגאנונים.

וע' ר"ף וויל' במתנה דרבנן לא כ"ש פירוש מתנת שכ"מ דרבנן היא, גנרט" בפ' מי שמת רבא אר"ג משכ"מ מדרבנן בעלמא היא גורה שמא תטרף דעתו עלי וכו' ואיכא נושא אהרני דעתה בהו אותו יורש מגרע גרע ולית בהו "השתא ומה וכו'" ומיהו תרווייהו לישנא דגמ' נינהו וחדא טעמא וכו' ואי קשייא לך היא דתנן "אין מוציאין לאכילת פירות וכו' ולמזון האשעה והבנות מפני תיקון העולם" והכא אמרין אלמנתו ניונית מנכסיו ההוא במשעדי מהיים כגון בוגן מתנת ברייא ומכירה אבל מתנת שכ"מ דלא קנייא אלא לאח"מ כדאמר"י "משכ"מ אימתי קונה אבוי אמר עם גמר מיתה ורבא אמר לאחר גמר מיתה" והלכה כרבא לא דחיה תקנתא דרבנן, דמוניות אלמנה ומשב"מ תרווייהו תקנתא דרבנן נינהו ובחדוי הרדי קא אותו לאחר גמר מיתה הלכך לא דחיה חדא מיניהו להברתה ותרוייהו קנו, האי סברא דילן.

וחזינא למקצת רבואתא דסמכו להו אהאי נושא דלית בה "השתא ומה וכו'" وكא מפרש לה הבי אותו יורש מגרע גרע

וסוגיא (דף קל"ג) משאור בගירסתנו דאי "ק"ז ומה ירושה דאי' וכו' משכ"מ דרבנן לא ב"ש אך הוי דיחויא בעלמא ולא קייל בהך ק"ג. ולבן הר"ף ג"ב למד רשותם שקולים, וחדא לא דחיא לחברתא, ומאי דתפס תפס, ע"ב תoid. והיינו דלהר"ף באמת לא נביא מזונות אלמנה ממשכ"מ, כיון דשותם שקולים. רק שחולק על הגאנונים בהא דמהני תפיסה, דלהגאנונים דלית להו האיגירסא, אף תפיסה ל"מ. ואילו להר"ף עכ"פ תפיסה מהני. זהה חידוש גדול בדעת הר"ף, והוצרך לזה משום דקשייא לי' קושית הנמו"י אי תרווייה בהרי הדרי נינהן, מי עדיפא תקנタא דሞנות, ולבן פ"י דבאמת לא עדיפה. ובנ"ר והוא ה"ר שמואל מבומברינג שהזכיר בפ' יש נוהלין (ס"י תקפ"ט) רבנן שמע מלשונו שם, כבר הזכירו באיזה מקום, עי"ש.

ולפי דבריו בדעת הר"ף קשה בכפליים למה לא אמר הר"ף בדברי הרא"ש ממשכ"מ הוイ בירושה, וכמו דמיורשה נביא לモונות, ה"ג לא תקנו חז"ל ממשכ"מ טפי מירושה.

ה. שיטת "הגדולים" וביאורם
וביתר תיקשי לפי הייש מן הגדולים"
דסמכי אהאי נירסא קצראה וס"ל לדינה דאינו נובה ממשכ"מ לモון האשא והבנות, דהא לא עדיף ממשכ"מ מירושה וגוביים ממנה לМОון האשא והבנות. וכי היכי דגר אינו מזוכה ממשכ"מ משום דהוイ בירושה, גור ליתא" בירושה. ה"ג

ביון דהוイ בירושה ויש מן הגדולים דסמכי אהאי נירסא קצראה (עי' לעי' בדברי הר"ף) ומפרש וכו', עב"ל. והובא בב"י (ס"י רנ"ב).

והיינו דלבן נובה ממשכ"מ, כיון דהויבירושה דלחבי שוויזה רבנן. ולבן פשוט דכי היכי דבירושה נובה לМОון האשא והבנות, ה"ג ממשכ"מ דלא תקנזה חכמים אלא בגדר ירושה, ולא יותר.

ומרוב פשיטות מעם זה יקשה על הר"ף והרמב"ם דדחקי למצא טעם לחלק בין האי לנכים משועבדים, דהתקנה דמזונות חל לפניהם המשכ"מ. ועי' קצאות (ס"י רנ"ב סק"א) דהקשה על הרמב"ם מהא דכתובת בנין דברין נובה נמי ממשכ"מ, דהא מבו"ג ב"ב (דף קל"א) דירتون תנן, היינו דתקנת ב"יד רכתובת בנ"ד הויבירושה, וא"ב חל לאח"מ כמו ממשכ"מ, ולא לפניהם. ונם על הר"ף ה"ק דאף אם חלו שניהם בב"א, מי עדיפא האי תקנタא מהאי תקנタא. והוצרך לומר בשם הנמו"י דתקנו מזונות לפניהם תקנת ממשכ"מ, ולכארה הויל לפרש משום דהויבירושה, ולבן נובה מזונות ממנו, וכדכתב הרא"ש.

ד. דעת רבינו שמואל בדברי הר"ף
דאינו נובה אא"ב תפסה
והלום ראיינו דבר חדש במרדי כתובות פ' נערה (אות קס"א) בשם ה"ר שמואל דס"ל ג"ב בשיטת הגאנונים דמזונות אלמנה לא נביא ממשכ"מ,

ובזה א"ש דואיל רבינו גרשום לשיטתו דהتم נמי גבי אישור גירא למד דחיי משום גורה, ולכון גם ס"ל דאין האלמנה גובה בתוכתה ממנה.

ונם הר"ף רס"ל דגובי ממשכ"ט למומנות ס"ל בהגאנים בהא דלאו כירושה הו, ומ"ט גובין, כיון דתרי תקנתא חלו בב"א לאחר מיתה, ותקנתא דሞנות קדרים לתקנתא דמתנת שכ"ט כמ"ש הנמו". אבל בלאו האי טעמא באמת אינו גובה ממשכ"ט, כיון דלא הוא בירושה.

ג. דעת המאירי בר"ף

ובן מצאתי בס"ד מפורש יוצא בדברי המאירי בסוגין, שהביא מהלו הר"ף עם הגאנים אם אלמנה גובה ממשכ"ט, ועל גנולי הפסוקים (ר"ף) כתבו מכח שמוועה זו שכב"ט שחלק נכסיו במתנה אלמנתו ובנותיו ניזנות מנכסיו ואע"פ שאמרו אין מוציאין למzon האשה והבנות מנכסים משועבדים דוקא במתנת בריא או מכירתו אבל מתנת שכ"ט הויאל ואינה קונה אלא לאח"ט אין תנאי בי"ד נדחה מפנה שאף היא ר"ל מתנת שכיב מרע תקנת חכמים היה ואע"פ שבאים שעבדו לאחר מיתה אב אמרו בכחות (רף ס"ט) שאין מוציאין, מ"ט אף זו מתנת בריא או מכירתו הו ואע"פ שהם (הבנות) קדרמו אין מוציאין אבל משכ"ט אינו נקרא שעבוד והאשה והבנות נזנות אע"פ שלא נתנו בלשון ירושה.

והם גורסין בכךן מי גרע השთא "ומה בירושה דאוריתא ניזנות ממשכ"ט

יגבו למzon האשה והבנות, כיון דהו בירושה.

ובמרדכי פ' יש נוחlein (ס"י תקפ"ט) אי מעשה מעין זה דראובן ציווה לפני מותו ליתן לפולני ואח"ב באת אלמנתו לנבות בתוכתה ופסק שם דמקבל משכ"ט וכיה במתנתו ואין האלמנה גובה ממנה וכו', הועתק מספר הדיננים ומתשבת רבינו גרשום מ"ה, וכו' עלה המרדכי דזה בדברי הר' שמואל מבומרינג'ג דפסק דמתנת ש"ט מפקעת מיד שעבוד בתוכה, ולא בדברי ר"י, ור"י בר ברוך (כתובות דף מ"ט ע"ב, ד"ה והוא ואשתו) שפירשו שמתנת שכ"ט בירושה שוויוהו רבנן ולא מפקעת לא בתוכה ולא מזונות, ומשנה שלימה היא דירושה לא מפקעת בתוכה וכו', עכ"ל

ומרדכי הביא פוסקים להלכה דס"ל כייש מן הנדילים והם, ספר הדיננים ור"ג מ"ה ור' שמואל מבומרינג'ג, ומבו' מדבריו דהחולקים עליהם ה"ט דפליני, משום דס"ל דמשכ"ט בירושה שוויוהו רבנן. וא"כ יש לדיקך דאיך דחולקים בוה דלא ס"ל דמשכ"ט בירושה, ולכון אינו גובה למזונות ממשכ"ט.

ו. מביא ראיות מהנ"ל

דמשכ"ט לא הו בירושה
וא"כ ע"כ דלמדו בהאי גמ' דאיסור נירא כמו שהביא הר"ף בשם רב האי נאון דלשונו גבי יורש מורה דהו ירושה, ולא דחכמים תקנו בירושה בכל עניין, והוא רק משום גורה וכמו שביארנו לעלה.

גופי לא למד הטעם דהוי כירושה, משום דלא למד בסוגיא דאיסור גירוש רמשכ"מ הוイ כירושה, והם רק לעניין ראוי לירושו קאמר דאינו מירוש, אבל סתם משכ"מ בعلמא, לא הוイ משום ירושה כלל, ולכון למד הר"ף באופן אחר למה אלמנה נובה ממשכ"מ.

עוד יש לדיקק בדברי המאירי דלמד בדברי הר"ף שוניה מכפי שביארנו והיינו דלכון אלמנה נובה ממשכ"מ, כיון דהוי רק תקנת חכמים שיזכה בה, ולא מעיקר הדין.

ואף דלכאי נר' דמ"מ איצטראיך לדברי הנומיי דעדיף תקנתא דמוונות מתקנתא דשכ"מ כיון דקדים, דבלאו האי טמא נימה איפכא דכיוון דתקנתא דמוונות הווי רק מתקנ"ח ולא מעיקר הדין, אין בכחה לטרווף כלל. אך י"ל דזה איננו דהא ודאי דכל האי תקנתא דמוונות הווי כחוב וטורפת מבנ"ח, היינו מנכסין יתומים, אך ממשועדים מפני תיקון העולם תקנו שלא תטרוף, וא"כ כל שאינו משועבד שוב טורפת מהם, ותו ל"צ טמא לאיזה תקנתא עדיף, דמ"מ נובה כיון דאינו משועבד.

ונר' א"ב דאך אם היה איזו תקנתא מהיים שללה לפני תקנת מוונות, אף"כ היה איזו שללה לפני תקנת מוונות מהם. והוא דמייתי דאינו חל אלא לאח"מ, ה"ט כדי להובייה דהוי תקנתא, דהרי אין קניין לאח"מ, וע"כ דהוי מתקנ"ח, וא"כ تو אינה יכולה לטרווף משועבד.

דרבן לא כ"ש וכן כתבו גדולי המחברים בדיין זה (רמב"ם) ונдолי המנחים (ראב"ד) כתבו עליון וכו' ומ"מ קצת נאונים גורסין "מיינרע גרע" ואין גורסין "השתא ומה וכו'" אלא אף בראוי לירושו הוайл ולא ייכוח בלשון ירושה בפירוש אין נזנות שהכל נקרא שעבוד ולא ירושה גמורה,

ויש מפרשים בו כדברי גדולי הפוסקים (רי"ף) ומטעם אחר והוא שמתנה ירושה שוויה רבנן לכל המקבלה ולא ברעת גדולי הפוסקים שפירשו דרока היא ירושה לרائي לירושו כמו שיתხבר דעתם במעשה של איסור ורב מרוי בנו (דף קמ"ט ע"א) וראי' לדבר מה שאמרו במס' כתובות (דף נ"ד ע"ב) וכו' מכאן למדו נאוני האחרונים שבספרד (ע' מגיה שם שכונתו לר"י מגא"ש ורמ"ח) דשב"מ שנתן נכסי אחד אף מלאה ע"פ נובה מהם שככל מקבלי משכ"מ כירושים הם ומלאה ע"פ נובה מן הירושים וכבר הביאו קצת חכמים ראי' לדבר זה מס' יבמות צ"ט ע"א) וכו' ומ"מ בשתיין בה יפה אין ממנה הכרה אלא שחידין דין אמרת עכ"ל של המאירי.

ה. מחלוקת הראשונים בטעם

שנובין מוונות ממשכ"מ

וכמה דברים איבא למיימע מינה, אך העיקר הנגע לעניינו הוא דבראת יש ב' מהלכים איך לפреш מודיעו אלמנה נובה ממשכ"מ. א' משום דהוי תקנת חכמים לאח"מ. ב' משום דהוי כירושה. והרי"ף

דקרים לתקנתא דמשכ"מ, ולבן הדגש הר"ף דהוי תרווייתו תקנתא, ולזה הוצרך הנימויי לומר חדאד עדיפה מהברחה. אבל אי הויה מנהה ממש אין סברא לחלק ביניהם, כיון דחלים בב"א. אבל מ"ט לפי המאירי ATI ברוחא תפין, דעתם זה דהוי תקנתא הוא טעם בפני עצמו למה יגבו ממנו למזונות, כיון שלא הווי משעדי ע"י תקנת חכמים.

ו. מלוה ע"פ אי גובה ממשכ"מ
עוד יש לדיקק בדברי המאירי דודוקא לדברי הייש מפרשים הגובים ממשכ"מ למזונות כיון דהוי כירושה, א"כ גם מלוה ע"פ גובה ממשכ"מ כמו שמלה ע"פ גובה מן היורשים. וזהו לשון המאירי ד"מכאן למדו גאנונים האחרונים שבספרד בשכ"מ שנתן לאחד אפי' מלוה ע"פ גובה מהם שבל מקבי' משכ"מ כירושים הם ומלה ע"פ גובה מן היורשים"

אך לטעם הר"ף עצמו שלא הווי כירושה, והטעם דגובים ממשכ"מ למזונות הוא משום תק"ח דלאח"מ, א"כ ליתא להאי דיןא דמלוה ע"פ גובה מן היורשים. ובאמת הרמב"ם דואיל בשיטת הר"ף בזה, לא הביא כלל האי דין דמלוה ע"פ גובה מן היורשים. ואף שרבו הר"י מינא"ש כתבו, והביאו הרבה המגיד שם הלי זכו"ם (פ"ח ה"ח) בדיון דמזונות אלמנה גובים ממשכ"מ, וכבר העירו על הרמב"ם בזה.

אך מ"ט זה אינו מוכרת, דיל' דמה"ט גופא דמזונות גובים ממשכ"מ, כיון שלא

וכן לאידך ניכא במתנה דחללה מדינה, אף דחללה המתנה לאח"מ דכבר חל עליו חיוב מזונות, מ"ט מיקריו משעדי ואני נובה מהם. והיינו הר' דאהים שעבדו לאחר מיתה אביהם, דין מוציאין מהם, בכתבות (דף ס"ט ע"א), ע"ש.

ט. **דעת המאירי בר"ף דלא כנימויי**
ונר' דכונת המאירי בדעת הר"ף דאף תקנתא אי חלה מחיים ממש, כיון דהוי מוקדם ממש לחיב מגנות, אינה טורפת מהם, דב"ג אכתי מיקריו משעדי, אף דהוי רק תק"ח. אך באופן תרווייתו חלו בהדי הדדי, והוי רק תק"ח, לא מיקריו משעדי וטורפת מהם. וכן משמע מה שכתב הר"ף דבב"ד הדדי קא ATI וכו', הלכך לא דהוי חרוא מיניהו לחברתא וכו', והיינו דאי הווי לפניה תקנת מזונות, אף דהוי רק תקנתא, מ"ט הווי בגדר משעדי, דחו"לعشואה במתנה בעלמא דהוי משעדי, אך בשחלים ביהד בזה לאعشואה במשעדי. ודרך זו של המאירי בדעת הר"ף מדוייקת בלשונו ממה שכתב שם "דמזונות אלמנה ממשכ"מ תרווייתו תקנתא דרבנן נינהו ובב"ד הדדי קא ATH וכו", ולמה לר"ף לומר דהוי רק תקנתא, דאף אי הווי מתנה ממש מ"ט כיון דהמתנה חלה אח"כ, הרי שיכולה לנבות מזונות. אך לפיה המאירי א"ש, דבמתנה ממש, אפילו אם תחול אחר חיוב מזונות, לא נבי מני" למזונות, כמו באחים שעבדו, ודיקיא משום דהוי תקנתא, דלית לי' דין משעדי נבי מני".

אך זה הדיקא הי' אפשר ליישב גם לפיה הנימויי דתקנתא דמזונות עדיף, כיון

רצחה לומר רוח החלטוק הוא כי הוא יורש דנוטלן משום ירושה, ואם לאו דנוטלן משום מותנה, הוא לנבי אם אלמנתו ניזונה ממנו. אדם הוא יורש, ניזונה ממותנה זו. ואם לאו, אינה ניזונה. ע"ז מק' הגמ' אטו יורש מגערע גרע, דאף אם הוא יורש אינה ניזונה, שלא גרע מקבל מותנה דנחשב זה במתנה ולא בירושה. ואע"ג דהמקבל ראוי לירושו, מ"מ עכשו קיבל דבר זה במתנה ואין אלמנתו ניזונה ממנו.

ובן פ" שם הרא"ש וו"ל ויש מן הגדוולי' דסמכיא אהאי גירסא קצרה ומפרשי אטו יורש מגערע גרע אלא בין משום ירושה בין משום מותנה אין אלמנתו ניזונה מנכסיו דביוון דא"ל נכסי לך דהוה לשון מפרשים לא אמרי' משום דראוי לירושו מותנה אבל לא גרעacho שתהא אלמנה ומלה ע"פ גובה ממנו ממה שניתן לו יותר על שאור יורשין דהוי באילו נתנו לאיש נכרי דלא גרע יורש בין היורשים ושאר מקבלי מתנות אבל بما שרائي' לירש ע"פ שניתן לו בלשון מותנה הוי דינו כשאר יורשים וכו', עכ"ל. וכ"ט בעלות דרי' (דף קל"ג ע"א) ד"ה סבר וו"ל אבל בשיעור חלק יורשתו מוציאים, דעתך יורש הוי בחלוקת ואע"פ שניתן לו מותנה, עכ"ל.

הרוי דברו שגופא כתוב הרא"ש במאשרαι' לירש מה'ית בלי אמרת המורייש אינו יכול ליתן במתנה, דעתך יורש הוא.

תקנתא וחלו שניהם בב"א, ה"ג מלוח ע"פ דהוי מוקדם. ובפרט לדברי המאירי עצמו, התקנתא לא הוי משעברי לנבי טרייפה בע"ח מהם. וכן מהויק קצת מסוף דברי המאירי שדתה דין ראייתםrai', מ"מ הדין דין אמרת. ומשמעו דכל הփירושים הדין דין אמרת, ולאו דוקא להאי פירוש אחרון שהביא בשם היש מפרשיהם.

יא. מלוח ע"פ שלוח לאחר

שנתן משכ"ט

ואף לפיה דברינו יהיו נפ"ט בין הר"ף לה"ט במלוח ע"פ שעשו אחריו המשכ"ט, היינו דآخر שנתן נכסיו במשב"ט, זה מלוח ע"פ,iao א"א לומר דהמלוח קדים, וא"כ אינו גובה ממשכ"ט. משא"כ להטעם דהוי בירושה, גובה. דמ"ט טפי מירושה לא הוי, ובן אי' ב Maheriy"ט. אך זה תלוי אי' משכ"ט חל למפרע או לא (ונאריך בזה לסתן פרק ו' אות א').

עכ"פ נחוור לעיקר דיקנו מהמאירי דהרי"ף לשיטתו אויל בזה דלית לי' משכ"ט בירושה שוויהו רבנן, ולכון לא פי' הכי בטעם דሞנות גוביים ממשכ"ט. ובפרט לשיטת הנאנונים דס"ל לדינה דין גוביים לモונות ממשכ"ט, עכ"כ דס"ל ממשכ"ט לא הוי בירושה.

יב. ביואר בשיטת הנאנונים

ובדברי הנאנונים אידי' דאתה לידן nim'a בה מילתא, דהנה לפי נירסתם בגין' ה"פ, אטו יורש מגערע גרע, היינו דהgam'

רנ"ו גבי גר שננן משכ"מ, הרי הגמ' איירוי מדין גר דלא מהני מתנתו, ולא הוכירה את האפשרות שיפреш ויתן בתורת מתנה,ולבן לא החזך הרמב"ם לפוסקו.

אבל על הגמ' ב"ב (דף קמ"ט ע"א) בעובדא דאיסור נירא, דמניא ואיזיל כי רובל כל הקניינים שיכל היה איסור נירא להקנות נכסיו לרוב MRI, ולא מצאה הגמ' שום קניין, רק אודיתא, קשה טפי, הרי הי' יכול להקנותו במשכ"מ בשיפреш שאינו נותן משום ירושה. ומאי משני התם דלית' בירושה לית' במשכ"מ, דעתך בעוקר ירושה תיהני.

וחמברואר מוקשייתו הוא דלהרמב"ם ל"א כלל משכ"מ כירושה שוויהו רבנן, דאי תקנוهو חז"ל בנדר ירושה, א"כ אף דהוא לא נתכוון לחתו בתורת ירושה ועקרו מתרות ירושה, מ"מ תיפ"ל דעתך הוイ כירושה, דהכי תקנוهو חז"ל דליהי כירושה ואף בשיפреш שננתנו משום מתנה יחוור דין לחיות כדין ירושה ולא יהני בגין. (וע' עוד שם לדmad בהדייא בעדעת הרמב"ם דמה שנר אינו נותן משכ"מ הוא משום גורה דיטעו לומר שהוא בנו, ופוטר מן היבום. וזה כפי שבתבנו לע"י בדברי תה"ד לדעת הרמב"ם.)

והיה אפשר לחלק דלעלום הוイ כירושה, אך לעניין זה אין בנו יכול לקבל משכ"מ, לא הוイ כירושה. אך זה טעם בעי, מאי שנא דלענין זה לא הוι

אבל במא שנותן לו יותר חלק ירושתו, אף דה' יכול להזכירו בתורת ירושה כרב"ב, אבל בלשון מתנה אמר' דה' מתנה, ולכאו' זה תלוי בנסיבות המהרי"ט ונתייה"מ (ס"י רמ"ח), ולפלא שלא הוכירו דברי הרא"ש אלו.

ומהלךתם הוא בדין אחריך, באומר נכסי לראובן ואחריו לשמעון, אם ראובן ראוי לירושו אין שמעון זוכה בנכסים במתנת ראובן, דירושה אין לה הפסק (ע' לע"י בדברי הראי"פ). וכשעוקר ירושתו בפירוש, דהינו שאומר לא משום ירושה, או הוא מתנה ויש לה הפסק, ועובר לשמעון במתנת ראובן, כן פסק שם המחבר (ס"י רמ"ח ס"ב) והוא בש"י הרמב"ם.

יג. קושית רע"א על הא דעוקר ירושתו בפירוש

ובהגהת רע"א (ס"י רנ"ו) הביא בשם תשוי' מהרי"ט (חו"ט ס"י ו', וס"י ע"ד) דה' רהכא נמי גבי גר שנותן מתנת שכיב מרע דלא מהני ברואי לירושה לכ"ע, נימא דמהני, אם עוקרו מתרות ירושה, שיאמר הנותן שנותן לא משום ירושה, ויהני בתורת מתנה כמו שהובא בש�"ע (ס"י רמ"ח).

ובמא שה' על הרמב"ם הי' אפשר לת' ולומר דבענין ירושה אין לה הפסק (ס"י רמ"ח) קאי אודנא דגמ' בברייתא תננו שקל לבני בכל שבת וכוי' דחתם ל"א ירושה אין לה הפסק, וה"ט משום דפירש ועקר שם ירושה מינה. אבל בס"י

זה כדברי הרא"ש בדעת הגאנונים דס"ל רמה שאין אלמנתו ניונת ממשכ"מ אף ברاوي לירשו, הוא רק בשנתן לו יותר חלק ירושתו, אבל מה שבנד חלק ירושתו ל"ט מתנתו ואלמנתו ניונת ממשכ"מ לאחר, והוא שוויוהו רבנן בין הבנים, אף כנגד חלק ירושתו, מהני עקריה. ובאמת במח"א היל' זכו"ם (ס"מ) הכך וזה דעתם ירושה אין לה הפסיק עכ"פ כנגד חלק ירושתו, ואיך מהני בוגר החלק, הא בזה הו יודש. מ"ט תרווייחו מודו בהא דבן ייחיד, דיל"ט עקריה מירושתו.

טו. שיטת הקזואה"ח והנתיה"ט

דא"ב מהרי"ט

פסק בש"ע (ס"י רמ"ח ס"ב) דמהני עקריה מירושה. והנתיה"ט (שם סק"ה) הביא דברי מהרי"ט הנ"ל, וכ' דמסתימת דברי הפסקים לא משמע הבי, וה"ט דמאייר ועקר הירושה בפי' ונתן בלשון מתנה, מה לי אם בשערק הירושה מבנו נתן לאחר מתנה, ומה לי בשתנה לבנו עצמו למתנה. וכן בקצות החשן (שם סק"ד) חלק עליו כיון דלא משמע ברם"ס ושו"ע דמייר דוקא בהבי.

אמנם הקזואה"ח והנתיה"ט הביאו רק את תירוץ מהרי"ט, ואילו את קושיתו גבי גור (ס"י רג"ז) דמינה הוצרך מהרי"ט לרץ, לא ישבו. ואולי סמכו על מה שהביא מהרי"ט שם תירוץ ר' שלמה כהן דלא שני בעקרה בלבד, אלא דוקא באומר שנותן לאחריך, אז תרווייחו מהני דלא הו ירושה. אבל

בירושה. ומ"מ יש ליתן טעם בדבר, דהא לכל הנך ראשונים דסבירי دمشق"מ هو בירושה איך יכול כל שכ"ט לתת ממשכ"מ לאחר, והוא שוויוהו רבנן בירושה וא"כ הלא אחר אין בירושה. ואף דהרייטב"א ב"ב (דף קמ"ט ע"א) כתוב דלבן תקנו ח"ל دمشق"מ בירושה, כיון דכל ישראל ראויים לירש זה את זה ע"י משימוש, משא"ב גור. אך הרשכ"א (ע' ב"י סי' רג"ז) בתשו' חלק הרבה על דברי ריטב"א אלו, אף דלית לי כהריה"ט, וס"ל דכך תקנו ח"ל בוגר ירושה כיון דחל רק לאח"מ. וע"כ צ"ל דאף שתנתנו רבנן למנתנתו גור של ירושה, מ"מ אף אחר יכול לקבל ממשכ"מ כיון דלא הו ירושה ממש, וא"כ הה"ג גור שיכול לחת לבנו דאף דהו בירושה, מ"מ הרי זה לא ירושה ממש.

יד. ישוב מהרי"ט וביאורו

הMRI"ט תירוץ דעוקר ירושה בפירוש מהני, רק בגין בין הבנים, דהיינו בשושצתה ליתן לו יותר חלק ירושתו הרי קייל כרב"ב דאדם יכול להנحال לבן מן הבנים כל נכסיו. ולבן אם יעקור שם ירושה מינה לנמר, מהני, והו מתנה בעלמא, ובזה לא ירושה אין לה הפסיק, וה"ג גור יכול ליתן לבנו כה"ג. אבל בגין יחד דמימלא קא יריש הכל, מה יתן ומה יוסיף שיעקור תורה ירושה מינה, הרי זיכתה לו תורה בחלק ירושתו אף בלי מתנהו. ולבן בעובדא דאייסור נירא ורב מרוי בנו, בהבי מירוי דעתן כל נכסיו, ולבן ל"ט בעוקר ירושה מינה, ע"כ תורף דברין.

לטובת היורש. ובאמת צריך להבין מאי ס"ד דביוירש הוא רק ירושה, וא"א ליתנו לו בתורת מתנה. וראיתי בתשו' הרשב"א (ח"ב סי' קס"ג) שדבר בזה ותו"ד הוא דכין דהוי ירושה, נתכוון ליתן לו בירושה. והיינו באמת כמו רס"ל לרי"פ ולרמב"ם דליירש דעתן לשון מתנה שתהייה כלשון ירושה כשלא עקר בהדייא. וע"ז קא"ל רבא דאף כשלא עוקר בפירוש את הירושה נתכוון לתה לו מתנה אף באומר נכסים לפולני, רהיכא דהירושה הוא לרעתו, לא נתכוון ליתן לו בתורת ירושה. ורק היכא דהוי לטובתו, כגון גבי ירושה אין לה הפסק, בזה נתכוון שהיה כיורש רגיל. וא"כ להס"ד אף לרעתו נתכוון לירושה, כיון דהוי ירוש עכ"פ. ועדין צריך ביאור מ"ט נתכוון לירושה אף כשמפסיד ע"י כך.

ולכן הוכחה הרא"ש לומר דוודאי בחלוקת ירושתו هو ירוש וא"א לעקוור נחלתו בשום אופן, דהתורה זיכתה לו, ולבן הי ס"ד דכמו דבחילך זה הוא ירושה, ה"ג כל מה שנונן הוא ירושה בראווי לירושו. וע"ז משני דאף דמה שננד ירושתו א"א לעקוור, מ"מ היתר יכול לעוקרה מדין ירושה ולא גרע מאחר, כיון נתכוון ליתן בתורת מתנה, היכא דהירושה הוא לרעתו.

וא"כ לדרין (ראשה גובה מזונותיה ממשב"ם שלא בהגאנונים) ליבא שקלא טריא בסוגין על זה, ואין הכרה לומר דמה שננד ירושתו א"א לעקוור בשום אופן. וכ"ש לדברי המרדכי כתובות פ'

באומר סתם שיפרש לא משום ירושה לחוד, לא שני. ולבן בגר שנתן לבנו ל"מ עקירה, שלא ניתן לאחיך, ואף שב' עליו מהר"ט שלא מיחור כלל, מ"מ אפשר רס"ל כוותי.

טו. יישוב דברי קצוה"ח ונתייה"ט

שלא יסתרו לדברי הרא"ש

אך קשה טפי מדברי הרא"ש הנ"ל (אות י"ב) דכתב להדייא בדברי מהר"ט. וכן הבאנו לע"י מדברי היד רמ"ה, אך ביד רמ"ה אפשר לומר שלא מירוי לדידן. אך מהר"ש אליבא דהганונים רואים יסוד זה דאת החלק שרואין לירש א"א לעקוור מתרות ירושה אף לא בירושה. ואין לומר דרך לשיטת הגאנונים מירוי הרא"ש, דהרי אף בדברי הגאנונים סברתם אין שום הכרה לומר כן. וע"כ דהרא"ש בעצמו ס"ל הכי, ולבן כ"כ גם בדברי הגאנונים, וצ"ע.

עלתה בדיתי לומר דהיא לרא"שizia הכרה בדברי הגאנונים לשיטתם לומר כן, והוא דלפי הגאנונים השקלא וטריא בסוגין הוא רבסלק דעתא סבר רב אדא בר אהבה למירר דהחילוק אם נוטלן משום ירושה או משום מתנה דחילוק רב הונא הוא,adam נוטלן משום ירושה, אין אלמנתו גובה מנכסי למזונות. משא"כ אם אין רואין לירושו, נוטלו משום מתנה. ורבא ה'ק לו דאף ראוי לירושו נמי הווי מתנה, וכי משום שהוא ירוש הפסיד יותר מאחר שאיןו ראוי לירש, ולבן חילק גבי ירושה אין לה הפסק, ולא מהני אחריך, וא"כ הוא

הוא, משמעו שם לא היה מפני הלשון ל"א משכ"מ בירושה שוויה רבנן, הא לא קשיא שהרי כתוב הרב ז"ל כאן דמשכ"מ אלמנתו ניונת מנכסיו שאין בה בשכ"מ שהוא לאח"ט והוא מדרבנן לדחות תקנת מזונות אלמנה ה"ג אין בה בשכ"מ לדחות הבע"ח, ויש לדוח במשכ"מ ולומר דלעולם בע"ח אין גובה ממשכ"מ של מטלין והיה דיבמות לעולם במתנת בריא וכו', עכ"ל. וע"ע שם בשם ר"א מלונייל (הודפס בשיטות הקדרמוניים על ב"ב דף קל"ג ע"א) דלפי"ז מלאה ע"פ לא יגבה ממשכ"מ, ודלא כר"י מיגא"ש, דרך אי הוイ בירושה, מלאה ע"פ גובה ממנו.

ובמאירי גם דיקנו דוח תלוי ב' הטעמי. אך מסוף דבריו משמע דלב"ע מלאה ע"פ גובה ממשכ"מ, ואף אי לא הוイ בירושה, וה"ט דכמו דמזונות גובים ממשכ"מ להר"ף ורמב"ם, כיון דקדים או דתקנות קודמת, ה"ג מלאה ע"פ קדים, דהרי לוח בחיוין, ומשב"מ הוילא"מ. ואף אי נימא דמשכ"מ חל למפרע משעת נתינה כדעת תוס' והרא"ש (גיטין דף י"ג ע"ב), מ"מ משכח"ל בלוה קודם שניתן משכ"מ, דאו וודאי קדים.

ית. ביאור בדברי הר"א מלונייל ובנ"ר דהר"א מלונייל למד דהא דקדים לחוד לא סני, וצ"ע מ"ט. או אפשר דהר"א מלונייל מירiy גם במלואה ע"פ שלוחה אחריו שניתן משכ"מ, וס"ל להר"ף רחל למפרע, משא"ב להר"י מיגא"ש

נעරה (אות קפ"א) דאף לדברי הגאנונים נשאר השו"ט והגירסה כמו לדידן, אך הוא ק"ו פריבא ודיחואא בעלמא, ולא קיל' בהך דיחואא, א"ב אף למסקנא לירוש נתכוון ליתן בתורת ירושה. ב"ז ליישב דברי הנתייבות שלא יסתרו לדברי הרא"ש. וע"ב מדברי הגאנונים במה שנוגע לנוינו.

י. לסוברים דמשכ"מ לאו בירושה

אי מלאה ע"פ גובה ממשכ"מ
ונחזר לחידשו של המאירי דלמד ברעת הר"ף דמשכ"מ לא הוイ בירושה, ובכל אופן האשנה גובה מהם מזונות כיון שהוא תק"ח. בהנחות על הרמב"ם (פרנקל) הל' זכ"ט (פ"ח ה"ט) מביא דגם בס' השלמה מבוי דהרי"ף לא למד הטעם דמזונות נגבים ממשכ"מ משום דהוイ בירושה, משא"ב הר"י מיגא"ש למד דהוイ בירושה. וועל הפירוש הנכון הוא אף אי ראי לירושו אלמנתו ניונת מנכסיו משום דמשכ"מ בירושה שויה רבנן וה"ג אמרי' לקמן במעשה דין סור מתנה בירושה שויה רבנן הוא שלא כפי' הרב אלף ז"ל, ומה הפייס השמע שב"מ שניתן מטלין לאדם אחר אף מלאה ע"פ גובה מהם דמקבלי משכ"מ יורשין הם וקייל דמלואה ע"פ גובה מן היורשין. אחריו בן מצאתי להרב אבן מיגאש ז"ל שכחוב בן וייש לו ראי ע"ז ממס' יבמות (דף צ"ט ע"א) וכו', ואע"פ שכחוב הרב אלף ז"ל לקמן בהאי פירקא לנבי עובדא דין סור גירושה דה"ט דמשכ"מ בירושה שויה רבנן מפני שלשון מתנה לירוש לשון ירושה

משמעותו דהוי כמו שנכתב ונמסר כבר רנעשה בו קניין. (הגה"ה: היה לו לציין הנמ' ב"ב (דף קני' ע"א) שם מבואר רקאי על הקניין, ששאלת הנמ' והא לא משך, וע"ז הנמ' עונה דברי שב"מ. ובaan בסוגיא עצם ל"ש דין ירושה, אף דהוי בנו. ועיין בנתה"ם (ס"י רפ"א סק"ג) ואולי זה רצה הר"ף ג"ב להדגיש).

וחיינו שלא היה כירושה דאי"צ קניין כלל, אלא היה כמו במתנה דצריכה קניין, אך הכא כבר נעשה בו הקניין ע"י תקנת חז"ל, וביוון שלא היה כירושה, לבן מהני בוגר דעלמא. וזה שהדגיש הר"ף דהנמ' שנותנו לאחר וזה מטעם שלא היה כירושה, וע"כ דהוי מתנה ויצטרך לעשות קניין, זה כתוב דמשכ"מ אינה צריכה קניין מתקנת חז"ל ודוק.

ב.

עוד אפשר ליישב בזה מילתא אחריה גבי סוגיא דMOVר שט"ח,adam חור ומחלו מחול, ואפי' יורש מוחל. והוא מימרא דشمואל בכמה מקומות. ובגמ' ב"ב (דף קמ"ז ע"ב) קאמר רב נחמן דמודה שמואל בנתנו במשכ"מ את השט"ח דאי' למחול (הינו היורש של הנוטן, דאילו הנוטן נופא בלא"ה יכול לחזור בו. ר"ף בפ' הכותב) ובגמ' מק' בא"ב דאוריתא, מש"ה א"י למחול (הינו אי משכ"מ קני מDAO). אלא א"א דרבנן, אמר א"י למחול. ומשני, אינה berhasil תורה, ועשהה berhasil תורה.

וכ' הראשונים כאן בשם הר"ף (פ' הכותב) דמהכא מוכחה דמכירת שט"ח

דהוי כירושה, אף אי תל למפרע, נובה ממשכ"מ, כיון דגמ' מירושה, מלוה ע"פ נובה, ומשב"מ לא هو טפי מירושה.

ומכל הראשונים הנ"ל מבו' דלמדו בדעת הר"ף דלית לי' הא דמשכ"מ הוא כירושה.

יט. ביאור סוד הר"ף

ובזה נראה דיק נдол בדברי הר"ף, שאחרי פירושו על הסוגיא סיים, "אבל משכ"מ למי שאינו יורש ואפי' לנו דעלמא קני דקייל דברי שב"מ בכומ"ס דמו והכי שדר רבינו האי גאון ז"ל". ולכאו' מה הוסיף הר"ף דקייל דברי שב"מ בכומ"ס, ולבן מהני באינו יורש, והרי זה ברור דאנן קיימין השתא למ"ד דתקנו משכ"מ, שלא בר"א במתני' (דף קני' ע"ב) דרך בשבת תקנו משכ"מ שלא תטרף דעתו כיון דא"א לבתוב בשבת, אלא בר' יהושע דאף בחול. וזה מוכחה דהא בכל השו"ט בסוגין דהק' הנמ' למה לא הקנה איסור גירוש במשכ"מ,ותי' דאיתיה בירושה איתיה במשכ"מ וכו', וב"ז הוא רק אי קייל דברי שב"מ בכומ"ס דמו, ומה החזרך הר"ף להוסיף זה.

אך נר' דכמו דבגמ' ב"ב (דף קע"ה ע"א) גבי שב"מ שהודה אי צ"ל בתובו ומסיק דברי שב"מ בכחובין ומוסרים. ופירש"י שם דלאן אצ"ל בתובו. וע' תומ' שם דאין זה דברי שב"מ בכומ"ס דעלמא, דר"ל דאי"צ קניין. וא"כ ה"ג הר"ף רצה לדיק בדברי שב"מ בכומ"ס דאי"צ קניין,

רבה נחות אמרי ברוך (ס"י ס"ו) כי דיל' רבעג' משני דאף דלא הווי ירושה, מ"מ כדי שלא תטרוף דעתו עשוות כשל תורה דאי' למוחל, וב' בן כדי לישב רבiri הפס"ע (ס"י רג"ג) דפי' כך התעם דאי' למוחל כדי שלא תטרוף. והש"ך (ס"י ס"ו סק"א) ה'ק' עליו מותם וע"ז ב' בג"ל. עי' רבינו גרשום שכחן בן להדריא וזה לפ"י מה שביאר גם רבינו גרשום לומד בהרי"ף).

מ"מ בדברי הרי"ף שתלה את זה בחלוקת אי דאי' או דרבנן, אתייא שפיר בדברינו, לדחרי"ף משכ"מ לא הווי בירושה, ולבן פי' פשוטו דתליה בדאי' או בדרבנן, וממילא מוכחה מינה דמכירת שט"ח הווי דרבנן, וע"ע לך' בזה איה.

הו רק מדרבנן ולא מדאו, ולבן מהני מחילה, במכו' בוגם' גבי משכ"מ אי הווי מדאו, ודלא בר"ת דס"ל מכירת שטאות מדאו. ובתוס' ב"ב (דף ע"ו ע"ב) ד"ה קני לך', מיישב שיטת ר"ת דכונת הגם' לממר אא"ב דאי' היינו דילפי' לי' מקרה דוהעברתם את נחלתו א"ב הווי המכבל ירוש ואין יורש אחר (בשט"ח זה) אלא הוא ואין בגין יורש אחר ולבן אין היוש של הנוטן יכול למוחל. ובתוס' בתובות (דף י"ט ע"א) כי הלשון דמאי אולמי' האי יורש מהאי יורש, דין יורש א' יכול למוחל לשני.

ולפ"ז מי דמשני בוגם' עשוות כשל תורה, היינו אף כי לא ילפי' לי' מקרה הווי ירושה, ולבן א"י למוחל. ואף

פרק ד:

משכ"מ) ויש מוסיפים טעם אחר דכיוון ההו הורתו שלא בקדושה ולידתו בקדושה, א"ת יקנה עשותו באילו יורש, והתורה אמרה לא יורש, לפיכך לא תקנו בו חז"ל. והם עשו המזהיר לו (הלואתו), בעבור על דעתם, ואמרו הימנו, עכ"ל בקיצור. ומכו' בהדייא בדרך הראשון דادرבה, כיון שככל משכ"מ הווי בקדושה, לבן בבנו לא עשו כלל תקנת בירושה, שתקנו חוץ מתקנת שכ"מ בירושה, א"ב בבנו דאית בי' ירושה נמורה, לא תקנו. ולבן גם באיסור ל"מ, כיון דהוא בנו, ולא תקנו בי' חז"ל משכ"מ. (ועודין יל"ע דהא כיון דAINO יורש, למה לא תקנו בו חז"ל העיון.

א. שיטת הרמב"ן בישוב הראשון לדברי הרי"ף
אך מאידך ניכא בכמה ראשונים משמע דלמהו בדעת הרי"ף דמשכ"מ הווי בירושה. ומפורש יוצא הוא בדברי הרמב"ן במלחמות (דף קמ"ט ע"א) במהלך הראשון בעובדא דאיסור נירא שחק' עליוadam רק בבנו לא מהני א"ב איסור לא הווי בנו, דהא הורתו לא הווי בקדושה. ות"י שם בדרך הראשון דכיוון שתקנו חז"ל מתקנת שכ"מ בירושה, א"ב בבנו דאית בי' ירושה נמורה, לא תקנו. ולבן גם באיסור ל"מ, כיון דהוא בנו, ולא תקנו בי' חז"ל משכ"מ. (ועודין יל"ע דהא כיון דAINO יורש, למה לא תקנו בו חז"ל העיון.

ולפלא הוא דכל הני הראשונים הביאו דברי הרב יוסף הלווי בשם הריב"ף, ובר"י מינא"ש גופא לא הוכיר זה בשם הריב"ף רק בשם עצמו. עוד יש לחתמה דהרי לא הוכיר הריב"ף באמת דמשכ"מ هو כירושה, וזה הטעם דמוזנות גובים ממנה, ואדרבה הריב"ף האrik הרבה בטעם הדברים, עוד כדי שהמודכי הבין ממנה, דבאמת אין גובים למוזנות ממשכ"מ, ורק תפיסת מהני דתרוייתו בהדי הדרי נינהו. אך עכ"פ טעם דירושה ודאי לא הוכיר כלל. ועיינתי בסוגיא דאיסור גיורא (דף קמ"ט ע"א) ובאמת שם לא הוכיר הריב"י מנאש מהלך הריב"ף בסוגיא שם. וכشمසיק (בסוגיא דף קל"ג ע"א) דלכון מלאה ע"פ גובה כי היכי דמוזנות גובה ממשכ"מ משום דהוי כירושה מביא מגן' (דף קמ"ט ע"א) דכירושה שווה רבנן. וראיתי בהגנות שם מהר"ג מ.ש. שפира שליט"א שנהנערר בוה, דבנ' לא למך הסוגיא שם כהריב"ף.

ד. יושב דברי הרשב"א בריב"ף

אך אולי אפשר לישב כמ"ש הפט"ע (ס"ר נ"ג) בהשינו על הע"ש דפי הטעם דהירוש של הנוטן משכ"מ שא"י למחול שט"ח שנtan אביו במשכ"מ, משום דהמקבל הוא ג"ב יורש, ורק כירוש בכ"ף הדמיון, והוא רק לענין שאינו קונה אלא לאח"ט כמבו' בחומ' (ס"ר רנ"ב) (הינו דלכון גובה מזנות ממנה דבזה אירי ס"ר רנ"ב), אבל לא הוא יורש לנבי דיני ירושה. ואח"ב האריך ועוד טעם להשיג על

ב. שיטת הרmb"ן ביישוב השני
ברmb"ם, דמשכ"מ לא هو כירושה והישוב השני הוא כנ"ר משכ"ב הרmb"ם והעתיק מקצת לשונו, ושם אינו מובהך לומר דמשכ"מ תקנו חו"ל כירושה, אף שהוכיר בלשונו דמשכ"מ כירושה, היינו כמו שפי' בח' הרmb"ן, ובתח"ד היינו דדיןין לישני' דנתכוון לירושה, וכן מדויק גם במלחמו' בדרך הב' לمعין, עי"ש.

ג. שיטת הרשב"א ור"י מדאש בדברי

הרשב"א (דף קל"ג ע"א) הביא דברי הריב"ף בראש דבריו בסוגין קצת בנוסח אחר מהריב"ף ואח"ב כ' בשם הרב יוסף הלווי (ר"י מינא"ש) דלפי דברי הריב"ף דמשכ"מ כירושה שוויוה רבנן ה"ג מלאה ע"פ גביא ממשכ"מ דכיוון שנובה מן הירושין ק"ו שנובה ממשכ"מ נראה לי דינו יפה דמאי שנא ממון האשח ורבא כל עצמו לא הכריע ליזון ממשכ"מ אלא מק"ו ירושה ולהלך אף אנו נאמר כן אף במלואה ע"פ וכוי עכ"ל

ומבו' דלמד בדעת הריב"ף דמשכ"מ כירושה שוויוה רבנן, דכן למד הריב"ף בוגם בטעם דמוזנות גוביין ממשכ"מ, ולכון ה"ה מלאה ע"פ, כן למד בדברי הר"י מינא"ש, והסכים עמו הרשב"א. וכן מבו' בר"ג, אך השמיית תחילת דברי הרב יוסף הלווי, דהרב"ף למד ממשכ"מ כירושה שווה רבנן, והתחלת מיד דאם מזנות גובה, ה"ה מלאה ע"פ מהאי ק"ו, אם ירושה דאו' וכו'. וע"ע בריטב"א בעין.

לא הוכיר בחיבורו האי דין דמלוה ע"פ גובה ממשכ"ם שהידש רבו הר"י מיגא"ש. וכבר העירו עליו בזה, וכן הר"א מלונייל ס"ל להרמב"ם איןנו גובה מלה ע"פ ממשכ"ם.

וחטעם לחלק בין הרמב"ם והרי"ף הוא פשוט, משום דברברי הרי"ף הרי יש ללמד במו הרמב"ן במלחמות, משא"כ הרמב"ם שפטיו ברור מלול, והוא עניין גורה, וא"כ אין שיקד לו זה עניין כירושה.

ו. סוגיא דהויאל וירושה יורשה
והנה בוגם' שהביאו חלק מהראשונים (דף קמ"ז ע"ב, קמ"ח ע"א) הויאל וירושה, למדו ראייה מזה ממשכ"ם hei הוא ירושה. והביאה הר"ן פ' הכותב על הריב"ף דמכירת שטרות דרבנן מדהני מהילה, וכו' הר"ן בשם ר"ת דאף אי hei דאו, מהני מהילה. אך גבי משכ"ם שניני, כיון ממשכ"ם כירושה חו"ל יורש, ואה דחווי כירושה חזין בכמה דוכתי גבי איסור גירוש, וכן גבי הויאל וירושה ע"ב ת"ד.

והנה בוגם' קאמר שם דקנין דברים או דשלב"ל ל"מ גבי משכ"ם בנון ידור פלוני בבית זה או יאכל פלוני פירות דקל. ובוגם' מריך דה"ט לכל מילתא דאיתא בבריא איתא במשכ"ם, וכ"ט דליתא בבריא ליתא בשכ"ם. והק' בוגם' מתנו הלוואי לפלוני מדהני. ותי' ב' תירוצים הא, דאי' בבריא במעמ"ש. ה' הב', דהויאל וירושה יורשה. ובתוס' סדר"ה שכ"ם למד שם, דבתירוץ החני איןנו ר"ל

הע"ש, וכבר הבאנו דהש"ך (ס"י ס"ז סק"א) הסכים עם הע"ש דהריין בן מבו בתוס' ועוד ראשונים, והחלק על הסמ"ע.

וא"כ י"ל דהוא נ"כ כונת כל הראשונים הנ"ל, דכיוון דהוא כירושה, היינו לעניין של לאח"מ, לבן גם מלה ע"פ גובה ממנו דחל לאח"מ. וזה באמת איתא ברי"ף דחל רק לאח"מ, וביתר דיקוק הוא בדברי הרשב"א, בבחירת דבריו הביא דברי הרי"ף בסוגין דהטעם משום דאיינו חל רק לאח"מ, ואח"כ כ' טעם הר"י מיגא"ש בשם הרי"ף דהטעם משום דהוא כירושה, איך יסתור את עצמו מנוי ובו. והמעיין ברמב"ן בח"י שהביא הרי"ף בסוגיא יראה גם שדברים אלו מכובנים בדבריו, עי"ש. ופירוש זה מודיעין גם בדברי המאירי בסוף דבריו כמו שדייקנו למללה, דסימן שדין זה (דמלוה ע"פ גובה ממשכ"ם) דין אמת. ומשמעות הכלל הפירושים שהזכיר קאי, והיינו אף להרי"ף דלא למד משום משכ"ם כירושה, משום דעתם הרי"ף מודה דחל לאח"מ כירושה.

ה. גם הרמב"ן מודה בבראי הרמב"ם דמשכ"ם לא hei כירושה
אך עכ"פ מהרמב"ן במלחמות במלחן הראשון מבו בהדייא לדעת הרי"ף ממשכ"ם hei כירושה לפי תקנת חז"ל גם לדיני יורשה. אך בדברי הרמב"ם כתוב טעם אחר. ובן י"ל, דאף אי נימא דהראשונים הנ"ל ס"ל בדעת הרי"ף דהוא כירושה, מ"מ אין הכרה לומר דכ"ה דעת הרמב"ם, דادرבה הרי הראם ב"ם

עוד נר' לומר דהנה הראשונים בסוגיא זו האריכו לחלק בין ב' התירוצים האלו בנפ"מ להלכה, אך מסקנו דעתיך הטעם הוא דאיתא בבריא במעמ"ש. וכן למד הר"ן הביאו ב"י (ס"י רנ"ג סל"ח), וול' הר"ן ד"ה אמר רב פפא הוואיל ויורשת יורשת, ולפי"ז אויר נמי דאיתא בירושה בלבד גוף (וע"ע נתיה"ט סי' רע"ז סק"ד שח"י בן מדעתו דاع"ג דפירות ודירות בלי הרקל או הבית ליתוי בירושה מבוי בסוגיאין, DIDOR פלוני בבית זה או יכול פירות ל"מ, ע"כ דליתוי בירושה. אבל אויר בלי הבית עדיף, וכן ס"ל שם שובקס שליט"א דהביאור בוה הווא דoir עכ"פ תופס מקום בעולם, משא"כ הפירות עכשו, וכן הדירה היינו זכות הדיור, איןם בעלים כלל. וע' בעומקא דינא ח"א מה שהרחיב ודימה להה בענייני זכויות יוצרים, בכירור נפלא ע"ש. אך ע' במרדי כי בהגה"ט (אות תרע"א) בשם רב האי גאון דoir הו כמו דירה ופירוט, דל"מ בי' ירושה, ולפלא שהנתיה"ט לא הביאו) בגין מי שישיר אויר לפניו שמורישו לירושה, איתא נמי בשכ"מ. ומיהו טעם דבר פפא לא סליק, אלא ה"ט משום דבר בבריא איתא וכדרב הונא וכו', עכ"ל.

וכן הוא ברייטב"א דפסקו רבנן הרבה אהא, היינו הטעם דאיתא בבריא. ונמ הנומי פסק דהכי הילכתא. וא"כ י"ל דהרי"פ למד בן משום דהטעם דירושה ירושה לא סליק, וטפי י"ל דה"ט דלית לנו

רכין דירשה מיקרי איתא בבריא, אך כיון דירש יורשה, ח"ג משכ"מ איקרי יורשה, ולכן מהני תננו הלואתי לפולני. וזה נתבעו גם הר"ן בוגם הנ"ל.

אך ע' בפירוש ר"ג דלמד בתוי זה, לא משומ דהוי בירושה, אלא כיון דירש יורשה. ובבר הבינו בכמה מקומות דשיטת ר"ג כהאננים, דאלמנה אינה נובה מזונות, וע"כ ה"ט דל"ל משכ"מ בירושה, וכן למד בעובדא דאיסור גירא, דהוי משומ גורה. וול' רבינו גרשום אמר רב פפא לעולם מילתא דליתא בבריא ליתא נמי בשכ"מ והכא בשאמר הלואתי לפולני טעם מא קני הואיל ויורש שלו ירושה לאלאתר ולא אמרה אם לא נתנה להו הואיל וכל כך היא בחוקתו הלואתו שיורש שלו ירושה ע"ג שהיא ברשות להו משומ חבי יש לו כה לומר הלואתי לפולני אבל בבריא ליתא (הקניית הלואתו) דין ירושה לאח"מ עכ"ל. ומה שהדגיש בסוף דבריו אבל בבריא ליתא, הוא בכלל הדיווק בגמ' שדייק התוס' שם דע"כ האי תירוצה לאו משומ איתא בבריא, דבתירוץ הآخر של מעמ"ש מה' בוגם בוה"ל, רב אחא בר' דרב איקא אמר הלואה איתא בבריא וכדרב הונא אמר רב דאמר ר' אהא אחא ברי' וכדרב הונא אמר אבל בתירוץ דירש ירושה קאמר בסתמא איז פפא הוואיל ויורש ירושה. וא"כ אין מגם זו ראי על דין זה דמשכ"מ הוא בירושה, וכן אף' דלמד הר"י' בסוגיא זו.

לאיש אחר, אבל בחלוקת נכסיו לבנו או למי שראוי לירושו, נחלה דאו' מיקרי, דילפין לה מבום הנחילו את בניו, ובודאי צדקו דברי רב פפא דב'ם ראיתא בירושה איתא במשב'ם.

ולבאי הילוק זה דלגבי בנו איתא לנ' האי טעמא דהוائل ויורש ירושה, ואילו גבי אחר לית לנ' האי טעמא ולא סליק טעמא, היינו משום דמשב'ם לגבוי אחר לאו ירושה הויא, אבל גבי בנו ביוון דהוי לשון ירושה שנייה. וע' ברמ'ז (ר' פ' קמ"ט ע"א) בח' שפי' דברי הר' פ' בסוגיא דאיסור גיורא דرك גבי בנו תקנו רבנן דהוי בירושה, ולא גבי אחר, ולבן גר שנתן לאחר לא הויא בירושה דלגבי אחר משב'ם לה'ה בירושה. ולפ"ז הילוק בהטעם דהוائل ויורש ירושה, הוא מדויק מאד.

אך בלא"ה אפשר להבין טעמא מה שלא ס"ל הטעם דהוائل ויורש ירושה, משום דלא הויא בירושה. וע"ע בעבוח"ג שם בתשי' שהביא בסוגרים בתרחלה מתשי' הרא"ש דמשמע מני' דפסק בהטעם דהוائل ויורש ירושה, ודלא כהר'ז דלית ליה האי טעמא להילכה.

ולפי הנ"ל א"ש דה"ט שלא סליק הטעם דהוائل ויורש ירושה, משום דמשב'ם לאו בירושה, וזה טעם הר' פ' (דר'א הר'ז נופי' בפרק הכותב ס"ל מש"ם בירושה גבי מכירת שטרות) דלית ל' האי טעמא. אבל הרא"ש ס"ל דמשב'ם בירושה, ולבן גבי מזונות אלמנה ממשב'ם, ופסק בhai טעמא.

בhai טעמא להילכה, משום דליך דמשב'ם בירושה, דהרי הר'ז לא ביאר לנו הטעם למה טעמי לא סליק, וא"כ י"ל דזהו הטעם.

וסמוכין לוזה מצאתי בתשי' עבודת הגרשוני (ס"י י"א) הביאו פ"ת (ס"י רנ"ג סקט"יו) שדן בדברי הרמ"א (ס"י רנ"ג ס"כ) שפסק דא"ג שעב'ם שאמר הלואתה לפלוני קי"ל בסוגין דמהני, וכ"פ המחבר, אבל הלואות של עכו"ם פ' המרדכי, דל"ט שלא סמכא דעת' שחייבים ישלם. והק' הב"י Maiyi איכפת לנו אם המקביל אינו סומך דעתו שיפרע העכו"ם חובו. ותי' הר'ב'ם דקאי על הנוטן דאיינו סומך דעתו, וא"כ לא נתכוון למتنה, הביאו הסמ"ע שם.

והב"ח מפ' טעם אחר במרדכי דהרי הטעם דמהני משב'ם בהלואה, משום דאיתא בברוי במעמ"ש, ובעו"ם פסק ר"ת דל"ט מעמ"ש.

והעבוח"ג יצא לחדר דברנו מהני משב'ם, אף בהלואות של עכו"ם. דאם הטעם משום שלא סמכא דעת' דנותן כמ"ש בד"מ, שני בנו דמרקבי דעת' הבה"ח דלben ל'ם משום דליתא בבריא ע"י מעמ"ש, הא אי' ב' מעמים בגמ' למה מהני הלואתה לפלוני, דר' פ' ח' משום דהוائل ויורש ירושה, א"כ ה"ה הלואות של עכו"ם איתא בירושה. אלא דהר'ז כתוב דטעמא דר' פ' לא סליק, י"ל דעת' לא מיסתבר טעמי דר' פ' אלא בנתן

תרשווייהו דיןא, ומ"ר אמר חדא ומ"ח ולא פליגי, ומפיק דב"ד הר"ף מדלא הביא הטעמי ע"ב דס"ל דלי' נפ"ט בינויהם, דא"ב הי' להר"ף להביא עיקר הטעם.

ומ"ש הר"ן דעתמא דר"פ לא סליק, הוא כמו שכחטו התוס' גבי דירה ואיר דלית' בירושה בלי הנוף, רסליק נמי טעמי דר"פ. ע"ב ת"ד. ומבי' מדברי דלמר בדברי הר"ן דלכון טעמי דר"פ לא סליק, דלפי רב פפא מהני משכ"מ גם באיר לחוד בלי בית, כיון דאיתא בירושה, וכמו שדייק הר"ן הבאנו לשונו לעי', וזה לא מיסתברא, לבן כתוב דלפי תוס' א"ש דבאמת ליתא בירושה.

ודעתו הפוכה לגמרי מדעת הנתיה"ט (ס"י רע"ו) (הובא לעיל) שדייק מדברי התוס' דוחביר רק דירה ופירוט, משום רבאמת אויר שני. וברחומי מוכבר רק דירה ופירוט, אך המהרי"ט למד דה"ה אויר, וצ"ע.

אך במהרי"ט בתשי' חוי"מ (ח"ב ס"י צ"ה) כתוב באופין אחר, דהתחיל שם בנדרון הלוואת עכו"ם א"י מהני במשכ"מ, והביא דברי המרדכי בשם הר"א ממין דל"מ, כיון שלא סמכא דעת המקביל ליישב קושית הב"י מי אייכפ"ל אי סמכא דעתו"י הא דברי שכ"מ בכוכ"ם. וmbיא שם הסמ"ע בשם דרכיו משה דקאי על דעת הנותן. ופ"י דבריו דהא ח"ט דתקנו משכ"מ שלא תטרף דעתו, והכא דממי לא לא סמכא דעתו, גם לא תטרף דעתו. וסיים דלפיו בפוליסות יקשה לומר שלא סמכה דעתו, דהרי חזינן בזמנינו רבו המשקיעים בפוליסות מאשר בקרקעות ושאר דברים. אך להטעם דאיתו בבריא, א"כ לדברי ר"ת דל"מ מעמ"ש בעכו"ם ליתא בבריא, אף בפוליסות בנות ז מנינו לא יהני. וכוון בויה לדברי הב"ח, ותמה שם דא"א לומר בן שלא אישטט לשום פסק או מחבר שיזכיר חילוק זה. וגם בגמ' לא משמע דיש חילוק להלכה בין הטעמי. אך נר'

פרק ה:

נבא למקור הדברים. דהש"ך (שם) מתחילה בדברי הסמ"ע בשם דרכ"מ דיש מהלו' ראשונים או מכירת שטרות Dao' או דרבנן, ונפ"מ מבוכר שט"ח לעכו"ם דחכמים לא תקנו לעכו"ם. ודין הש"ך בויה לדינה והעללה דקייל דחו' Dao', דבן הוא דעת הר"ף הכותב. וחולק שם בביור דברי הר"ף עם הראשונים שלמדו בדבריו דמכירת שטרות מדרבנן

א. מחולקת הסמ"ע והש"ך בדברי הר"ף

ושיטת הסמ"ע (ס"י רנ"ג ס"ב) (הובא למלחה פרק ד' אות ד') דמתנת שכ"מ לא הויה בירושה לענין דיני ירושה. וידידי הר"ר יצחק ב"ץ שליט"א הראני דברי הש"ך (ס"י ס"ו סק"א) דלמר בדעת הר"ף דמשכ"מ هو בירושה. וכבר הזכרנו קצת מזה לעיל בקיצור, ועכשו

שהשיג על הע"ש שכ' טעם זה, דلنן ל"מ מהילה דהוי בירושה, והשינו הסמ"ע דין זה הטעם, ומוק' עליו הש"ך הררי וזה הטעם בתוב בראשונים, ומ"ד רוב הפסוקים, וכותב דאישתמיית להסמ"ע דברי התוס' ונמו' ור"ן שמא' בדברי הע"ש.

ולכואו זה תמי' גדולה בדברי הסמ"ע דחולק על הע"ש וכותב טעם חדש, בעוד שבדברי הע"ש בתוב בראשונים מצוה לישב דברי סמ"ע אלו. וכבר הבאנו רבינו גרשום (ב"ב דף קמ"ז ע"ב) דס"ל כהסמ"ע.

ג. דעת הסמ"ע דלא בעיר שושן
 בש"ע (ס"י רנ"ג ס"כ) שכ"מ שאמר הלוואי לפולוני וכו' דבריו קיימים ואין היורש יכול למחול וכו' עליה הסמ"ע (שם סקמ"ד) וז"ל ע"ג דבעלמא המוכר או הנוטן שט"ח לחייביו ואפי' אם כבר קיבלו המქבל או לוקח בכתיבתה ומסירה אף"ה מהה ואפי' יורשיהם יכולים למחול להלווה כל החוב בשכ"מ א"י למחול היורש כדי שלא תטרוף דעתו דשכ"ט וכ"כ הטור ומהחבר כ"ז (בסי' ס"ו סכ"ג ובסכ"ו), עי"ש. ובע"ש כי הטעם משום דמקבל מתנה כיורש שווייה רבנן ואין יורש זה יכול למחול מה שביד יורש אחר עכ"ל ולא נHIRא לי דהא אמרו כיורש שווייה בכ"פ הדמיון והינו לעניין שאינו קונה אלא עד לאח"ט ובמ"ש הטור ומהחבר ר"ס רנ"ב אבל לא כיורש גמור ובמ"ש הטור (בסי' זה סל"ח) ז"ל ואע"ג דבריו שווייה רבנן מ"מ ב"ח

(וכן ברמב"ם (להלן מכירה פ"ז הי"ב, והל' זכו"מ פ"י ח"ב) איתא בהדריא דהוי דרבנן). וכיון דהריני' פ"ל הבי, ונם המחבר (ס"י ס"ו ס"ט) פסק דמהני מכירת שטר לעכו"ם, א"כ הוイ Daoi.

ועיקר הנדון שם בדברי הריני' הוא דהריני' פ"ל מחלוקת בין כל מוכר שט"ח דמהני מחלתו של המוכר או יורשו, משא"כ בנותן משכ"מ, דין יורשו של הנוטן יכול למחול. והריני' הביא שם הנמי' (דף קמ"ז ע"ב) אא"ב Daoi (משכ"מ) מש"ה א"י למחול אבל א"א דרבנן אמראי א"י למחול. והרראשונים למדו דהריני' התיכוון לתנ"ז בוג' ז, דזה החלוקת בין משכ"מ למוכר, וא"כ מוכר שט"ח הוイ דרבנן.

ב. דעת הש"ך ושאלתו בסמ"ע
 והש"ך (שם) חובי דין זה והעיקר כוונת הריני', Daoi ה"ל לפירושי אחורי הביאו את הנמי' הנ"ל דזהו החילוק בין משכ"מ למכירת שט"ח, ולא להביא דברי הנמי' בסתמא בלי שום הוספה בדברים, אע"כ דין זה עיקר קושית הריני', והריני' קושיא אחרת הי' לנו,

והסיק הש"ך דלעולם ס"ל להריני' דמכירת שט"ח הוイ Daoi, ובגמ' ב"ב (דף קמ"ז ע"ב) דמחלקת בין מכירה למשכ"מ ילמד בר"ת דמשכ"מ הווי בירושה, ולben ל"מ ב"י מהילה. ופירוש זה בגמ' למדו רוב הראשונים, וכן מוכרא אי ס"ל דמכירת שט"ח Daoi. ובמ"כ הביא בסוגרים את דברי הסמ"ע (ס"י רנ"ג)

ראלמנה (ס"י רנ"ב), הביא עוד את דבריו הטור דשם מבוי דבע"ח שהי' לו חוב על האב גובה מהוירשים, וכן ממකבל משכ"מ. ומ"מ במקומות שיש יורש, כתוב שם הטור בשם רבנו יונה דאע"ג דמקבל משכ"מ הוא כיורש, אבל יורש גמור עדיף טפי, וגובה קודם מהוירש.

ולכ"או כוונת הסמ"ע להוסיף עוד ראי' של"ה יורש גמור, מדחו"י דיוירש גמור עדיף. אך אח"כ מוסיף הסמ"ע מענה חדשה דמה"ט גופי" דיוירש גמור עדיף הדרשה דהנ"ז גוף"י דיוירש גמור עדיף טפי ממකבל משכ"מ, אך יורש יכול למחלול החוב דהא הוא עדיף טפי, ולא הוא כשיין יורשים בעלמא שאין יורש אחד יכול למחלול מה שביד חבירו, דבוחה ייל דיוירש א' עדיף מחביו.

ולפ"ז יש כאן ב' טענות בדברי הסמ"ע נגד הע"ש. הא' דאין הוא כיורש לגבי דיני ירושה, ורק לגבי זמן חלות המתנה וכמו דאיתא (ס"י רנ"ב) גבי מזונות אלמנה. והב' דאפי' אם נאמר דהוי כיורש לגבי דיני ירושה, מ"מ יורש גמור עדיף טפי כמ"ש הטור בשם הרבינו יונה גבי טריפת בע"ח, וא"כ מה"ט גופי" גם הכא יוכל היורש למחלול מה שביד המקבל, ושכ"מ אף הדוי כיורש, לא יוכל למחלול בין דהיירש עדיף טפי, וזה מדוייק בדבריו למעין.

ה. **ביורש בדברי הסמ"ע שבtab לפ"י כל הצדדים אי משכ"מ כירושה ונרי' דרצה לברר דבריו נגד הע"ש לפ"י כל השיטות. והיינו דאם נלמד כדעת**

קודם לגבות מהוירש וכו' מטעם דיורש ברעה דאבה הוא ולא כן דין המקובל מתנה ומה"ט גופי" שיך לומר דהוירש הי' יכול למחלול מה שביד המקובל המתנה דהא כתבתי שם (בס"י ס"ז) דהא יכול המוכר למחלול הוא ממש דלא מכר להליך אלא שעבוד ממנו שהוא כערב בעדו ושיעבוד גופו דלהה נשאר אצל המלווה ואותו שעבוד הנחיל ליירש אחריו אלא מהוורתא כרכתייבנא רהטעם הוא משום שלא תטרוף דעתו הדנותן דמהאי טעמא גופא אמרו דברי שכ"מ בכוכומ"ס דמי עכ"ל הסמ"ע.

ד. **דיקן בדברי הסמ"ע**

דבונתו לב' טעמים

ומתחילה דבריו נלמד דמשכ"מ לא هو כירושה ממש לעניין דיני ירושה, ורק גבי זמן חלות המתנה. וראיתו מהא דפסק בטויש"ע (ס"י רנ"ב) דሞנות אלמנה טרפה ממשכ"מ. ושם הטעם דטרפה אינו משום דמשכ"מ חלה לאחר חוב המזונות וכמו שכתבו הר"ף והרמב"ם, ולא כמו הרא"ש ומאירי בשם יש מפרשין. ולזה הוא כירושה, הינו לגבי זמן חלות המשכ"מ, ולא לדיני ירושה. ולבן אין לומר דאי' יכול למחלול משום דהוי כיורש, דהא משכ"מ אינה כירושה גבי דיני ירושה, רק גבי זמן חלות המתנה. וזה אינו נתנת טעם למה לא יכול למחלול את חובו.

וכך דיקת תמצא דיש ב' חלקים בדברי הסמ"ע דאחרי שהביא ראי' מהא

בקושית הגמ', אמן בתירוץ הגמ' אפשר לומר שלא זה הטעם. והיינו דר"ת לימד בגמ' ב"ב (דף קמ"ז ע"ב) וא"ב דאי דהוא כמו ירושה דילפי לי' מקרא והעברתם, לבן אי' למוחל, דין ירושה אי' יכול למוחל מה שבידם חבירו. אבל לא דרבנן היינו אלא הוא בירושה, ולא ילפי לי' מקרא, אמא אי' למוחל. ע"ז משני דעשווה בשל תורה, היינו כדי שלא תטרוף דעתו עשווה רבנן בירושה דאי' למוחל. ואף שלא הוא בירושה, עשווה באילו הי' ירושה דברה מדינה אי' למוחל.

אמנם הנמי' והר' ז' למדו בתירוץ הגמ' דעשווה בשל תורה, היינו דרבנן שווי' בירושה לנמי', אף שלא ילפי לי' מקרא, לבן אי' למוחל. וכן למדו הע"ש והש"ך, אך בתוס' לא כתבו כפירושם בתירוץ הגמ', ואפ"ל לדל"ה בירושה וכרכבתנה.

וניהא היה להסמ"ע ללמדו בן ברברי התוס' לישב דברי המחבר, לגבי מכירת שטרות ס"ל דהוא אווריטה (ס"י ס"ו ס"י), לגבי משכ"מ ס"ל דל"ה בירושה (ס"י רנ"ב).

ג. הכרח נוסף בשיטת הסמ"ע כתוב עוד הסמ"ע דאפי' אי הוא בירושה לדיני ירושה, מ"ט ירוש גמור עדיף טפי מקבל משכ"מ, וא"כ גם למוחל יוכל דהוא ירוש טפי, ומדחוין לדאין היירוש יכול למוחל, ע"כ הוא משום שלא תטרוף דעתו עליון. ואפשר דזה הי' הכרח נוסף

הר' י"ר והרמב"ם דלית להו כלל משכ"מ כירושה שווי' רבנן, וכמבי' בחומר (ס"י רנ"ב) וכמו שברנו לעלה בארכיות, או בודאי אין זה הטעם דין היירוש יכול למוחל, דהא לא הוא בירושה לדיני ירושה. אך אפי' לשיטת הרא"ש וכ"ד הר' מיגא"ש כמ"ש לעלה, דהוא בירושה לגבי דיני ירושה, מ"ט הכא שאני דהא הבן ירוש טפי מקבל משכ"מ אף דהוא בירושה.

ו. הכרח לדרכי הסמ"ע

וישוב קושית הש"ך

והנה הסמ"ע (ס"י ס"ו סק"א) הובא בש"ך שם, ב' בתחילת דבריו דיש מחלוקת ראשונים אי מכירת שטרות דאי או דרבנן, ונפ"מ במכור לעכו"ם. דאי הוא רק מדרבנן, לא תקנו לעכו"ם. ובמחבר (ס"י ס"ו ס"י) פסק דמנהני מכירת שטר לעכו"ם, וע"כ דס"ל דהוא דאי בשיטת ר"ת, וכן הביא שם הש"ך ראי' זו דשיטת המחבר דמכירת שטח דאי. ומайдך ניסא פסק המחבר (ס"י רנ"ז) דמתנת שכ"מ מהני למי שאינו בנו. וכן נבי מזונות אלמנה (ס"י רנ"ב) כתוב הטעם דמנהני טריפת מזונות משכ"מ, משום דזמנו לאח"מ, ולא משום דהוא בירושה. ובגנול זה הוכחה לומר דאם אי נימא דמכירת שטרות דאי בר"ת, מ"ט אין הטעם דאי למוחל משום דהוא בירושה, אלא כדי שלא תטרוף דעתו.

ומה שהק' הש"ך דבראים כבר כתוב טעם זה, הבנו לעיל בשם הנחות אמר' בראף דבתוס' בשם ר"ת כתוב כך

זה מהטור ורשב"ם. זול' הטור שכ"ט שאמר לנו מאותים זוז לפולני ושלש מאות לפולני וד' מאות לפולני וכו' אם יצא עליהם שט"ח גובה מכ"א לפי חלקו וכו' ומירiy שנתן להם קרקע או שנבו קרקע במעות חלקם להם שאילו נבו מטללין לא משתעדי לבע"ח. מתנה שכ"ט כירוש שוויוה רבנן ואע"פ שהוא כירוש כתוב ה"ר יונה שם יש שם יורש גמור ומקבל המתנה בע"ח קודם לגבות מהיורש מקבל מתנה וכו' עכ"ל.

וציריך להבין בדברי הטור מה שבתב דמקבל משכ"ט כירושה שוויוה רבנן, על מה קאי.

ט. ביאורים שונים בדברי הטור והקושי בהם

והב"י למד דקאי אدلעיל מיניה דלבן איינו גובה מטללין כמו יורש, דמטללי דיתמי לא משתעדי לבע"ח, אך האידנא תקנת הגאנונים דגובה מטללי דיתמי. והפרישה הקי על הב"י דاتفاق אי הוי במקבל מתנה, לא טרייפ בע"ח מטללי מיניה, כמו לקוחות, דין בע"ח גובה מטללוי. ע"ק דה"י ציריך להוסיף אותן דלית "דמקבל משכ"ט כירושה שוויוה וכו'" אי הוי נתינת טעם.

והב"ח למד דקאי על משכ"ב לקמן בשם רבינו יונה, ופירשו, דاع"פ דהוי כירוש, מ"מ במקום יורש גמור הוא קודם וגובה מן היורש. גם ע"ז הקי הפרישה דהויל לומר בקיצור "اع"פ שימוש משכ"ט כירוש וכו'" אך במקום יורש גמור וכו'.

לס"ע ללימוד בדברי תוכ' בשם ר"ת באופן אחר תירוץ הנ"מ' דלא במ"ש הר"ן ונמו"י, דאל"ה תיקשי האי דינה דטריפת בע"ת, שטורף קודם מירוש גמור, שהביאה הטור בשם רבנו יונה. והנמו"י והר"ן אפשר דלית להו האי דינה דר"י, טורף ממכל משכ"ט כמו מהיורש, כיון דהוי כירוש גמור.

ובזה מושבים דברי הסמ"ע. אמנת הע"ש והש"ך למדו כהר"ן ונמו"י דחכמים תקנו משכ"ט כירושה, אף לדיני ירושה.

ח. שיטת הטור גבי מלוה ע"פ

ובזה א"ש גם מ"ש הש"ך (ס"י רנ"ג סקט"יו) על מ"ש המחבר בכשאין לורושים ממה לשלם החובות, גובה השאר מקבל מתנה שכ"ט. וכו' הש"ך משום דהוי כירושה ולפי סברא זו גם בחלוה בכת"י גובה משכ"ט כ"כ הב"י (ס"י ס"ט) בשם הריטב"א.

ועי' שם דהטור כתוב גבי מלוה בשטר. ועלה הביא הב"י דברי הריטב"א דבכת"י שהוא כמלוה ע"פ גובה ממנה משכ"ט, ולבן החזירך לבתוב הטעם דהוי כירושה. והיינו מה שהבאנו לעיל בשם הר"י מגא"ש והרא"ש, וכן הבאים המאירי דכיוון דהוי כירושה, גם מלוה ע"פ גובה משכ"ט, ובזה אזיל הש"ך לשיטתו (ס"י ס"יו סק"א)

ומ"ש הש"ך דהטעם דמלוה בכת"י גובה ממשכ"ט הוא משום דהוי כירושה למ"ד

מש"ה הול' דין בירוש, ומש"ה גובה ממנו קרקע, עבת"ד הפרישה.

זה בונת הטור דמש"מ בירושה שוויה רבנן לומר הגבה אפי' בשחמלות מאוחר ממתנת השכ"מ, אף דמעיקר הדין כיון דמתנה קודמת אין לבעה שעבוד על המתנה, אך כיון דהו"ל בירוש, ומירוש הרי לעולם גובים חוב המורייש, שכן גם ממכל משכ"מ יכולם לגבות. אבל אין לומר דכונתו דלכן גובה ממש"מ מלוה מאוחר, כיון שאין החל רק לאח"מ, דלמה לו כל הארכות דדין בירוש, לימה בקיזור דחל רק לאח"מ וכלשון הר"ף גבי מזונות אלמנה. ועוד,adam כונתו לומר דמשום שחיל לאח"מ, אין הבעה מאוחר ממנו, רחל לאח"מ, ואיתו איפכא אמר, דכיון שחיל לאח"מ, והוא ירוש והוא רק לראי' אב' מש"ב רהה בירוש הוא רק לראי' רחל לאח"מ, ובו איפכא אמר, דכיון שחיל לאח"מ. ועוד יש להוכיח ממאי דביה"א ממנו. ועוד יש להוכיח ממי דביה"א לפ"ז הרי משכ"מ קדם ועיב כיון דחל למפרע, להשענו למסקנא שלא חל למפרע, והלא שיטת הטור היא דחל למפרע. ועוד, כדי למסקנא לא חל למפרע אין המשכ"מ מוקדם, ומ"ש כיון דעכ"פ אינו ניתן רהוי מוקדם. ועוד כיון דעכ"פ אינו ניתן אלא לאח"מ, הוא נתינת טעם למה רהוי בירושה ובמ"ש הרשב"א (דף קמ"ט ע"א) רהוי בירושה ובמ"ש הרשב"א (דף קמ"ט ע"א) רהוי בירושה, עי"ש. וב"ה בריטב"א שם. והטור אויל בזה בשיטת אבוי הרא"ש דמשכ"מ בירושה היא לדיני ירושה גבי טריפה מזונות אלמנה ממשכ"מ (ס"ר רנ"ב), דעתה מדברי הר"ף כיון דלא ניתן לו מתנה אלא לאח"מ,

ועוד ק' דמקור דברי הטור הוא מהרשב"ם כמ"ש הפרישה. וזה הרשב"ם ב"ב (דף קל"ח ע"א) ד"ה אם יצא עליו שט"ת, קודם שקבלו המעות א"ע בגין דהני מאחאים וו' וג' מאות וו' חן שדות ששות כך וכך דמים הכלך אפי' לאחר שנבו גובה בע"ח מהן דמקבל מתנת שכ"מ בירוש שווה רבנן ל مكان במ" שמת ומרקעי דיתמי משתמשי לבעה, עכ"ל הרשב"ם.

וכבר ה' שם ר"א דהרי מקרים נט ממתנת בריא גובים, ונשאר בצע. ואי כונתו לאפוקי מטלטلين, תיקשי ב"נ"ל קושית הפרישה דבמתנת בריא פשיטה טפי דלא גבי מטלטלים. ותירוץ הב"ח רקאי אלמתה ודאי ל"ש בדברי הרשב"ם, הרשב"ם לא מيري מהאי דין דרבנו יונה דירוש גמור עדיף טפי, וע"ש עוד קושיות על הטור.

ו. ביאור הפרישה בדין הש"ך

ולבן תי' הפרישה דכונת הטור דמקורו מהרשב"ם היא לומר דאלעל קאי, דבע"ח גובה ממכל מתנת שכ"מ, אך ל"ת דודק בא"ח שקדם לממתנת שכ"מ גובה כמו במתנת בריא, דז"א, אלאafi' במלוה מאוחר, ג"כ גובה ממכל מתנת שכ"מ שקיביל קודם קרען. ולזה הוזרך להאי טעמא דמשכ"מ בירוש שווה רבנן, גם מקבל משכ"מ זה אף שקיביל קודם שלוחה השכ"מ מבעה, מ"מ כיון דלא ניתן לו מתנה אלא לאח"מ,

תק"ה, ותק"ח לא هو כמשמעותו שאין בע"ח גובה מהם, כמ"ש המאירי בדעת הר"ף שהבאו למללה. אמן וזה דוחק גדול, יותר נר' דברונת הש"ך היא כדכתיב בפרישה דאיירி לענין בע"ח מאוחר, אף דגס זה דוחק קצר. ולפי הניל' יהיו כאן עוד נפ"ם להלכה אי נימא דמשב"ם בירושה לדיני ירושה בדעת הרא"ש, או דמשב"ם אינה בירושה כהר"ף והרמב"ם (לפי המאירי, הסמ"ע ועוד) באופן שנתן שכ"ם לא/, ولو אח"כ משני,ראי הוי בירושה, גובה הבע"ח ממקבל משב"ם ככל יורש. אבל אי לא הוי בירושה, איןנו גובה, דחווא קודם. וזה חידוש גROL, דפליני נמי בות, דהא לפוסר רighthא ממשמע דפליני רק נבי נר שנתן למי שאינו בנו, ואילו נבי מוננות אלמנה, לב"ע נבי ממשב"ם, ופליני רק בטמא, וכן נבי מלוה ע"פ ג"כ לא ברירה דפליני וכמו שהארנו למללה בשם המאירי. אך לפי הגיל יתכן דפליני אף נבי מלוה מאוחר אי גובה ממשב"ם שקדמה לו, אך זה תלייא במילתא אחרת.

ולקח שיטה לעצמו, ובמו שהארנו למללה.

יא. מיישב דברי הש"ך

ונחזר לדברי הש"ך דהסביר ג"כ בדברי המחבר דגובה במלוה בשטר מקבל משכ"ם, בזון דהוי בירושה, והוא לשון הטור. ולכאיו יקשו כל הקשיות הניל' של הפרישה דאף אי לא הוי בירושה, אלא במקבל מתנה בריא, נמי גובה, ועוד קשיות הניל'.

אך אי נימא דהש"ך לשיטתו אויל ממשב"ם בירושה לדיני ירושה (ס"י ס"ו), ולכן אין היושר יכול למחול, נובל לדוחק דברונתו ג"כ בהפרישה, דאף מלוה מאוחר (מקבל משכ"ם) גובה, או דברונתו דהוי בירושה שחל לאח"ם. אך גם זה ק, דהא כי הש"ך דלפ"יו גם מלוה ע"פ גובה ממנו, ואי נימא דמה ממשב"ם בירושה, היא רק לענין ומן חלות המתנה שהיא אחר מיתה, הא מ"ט מלוה ע"פ איןנו גובה ממשב"ם. ואפשר לדוחק שנאמר דברונתו דברין שחל לאח"ם הוי

פרק ו':

למפרע ורק לאח"ם, א"כ גם אם יתן את ממשב"ם שלו רק לאחר שלוחה, מ"ט איןנו נקרא מלוה מאוחר, אף בלואו ה"ט ממשב"ם בירושה גובה הבע"ח ממשב"ם.

ומקור דין זה אי ממשב"ם חל למפרע הוא מהרא"ש ותוס' גיטין (דף י"ג ע"ב) דיצאו לחדרש דאף אם א' נתן מתנת שכ"ם

א. מחולקת הראשונים אי ממשב"ם חל למפרע

דין זה שנתהדרש גם מלוה מאוחר גובה ממשב"ם, אי ממשב"ם הוי בירושה, נר' דאול רק אי נימא ממשב"ם חל למפרע משעת נתינה, ולכן נחשב המלה שלוחה אח"כ למלוה מאוחר, וצריך לטעמא ממשב"ם בירושה. אבל אי אין חל

דרחיי כובי בשכ"מ. ב' אם יכול לחזור בו, דרמה דשכ"מ יכול לחזור בו הוא רק מדיינא דברי שכ"מ בכומ"ס, דהינו שנותן במתנת שכ"מ. אבל אם הולך רידי' כובי, אי' לחזור. ובחלוקת השני דין הקצה"ח (ס"י קב"ח) בארכות.

לפלוני ומת המקביל לפניו שמת הנוטן, מ"מ זכו יורשי המקביל בהמתנתה, דאף דהמתנה ניתנת לאח"מ הנוטן, וכבר אין המקביל בין החיים, מ"מ היא חלה למפרע משעת נתינה, ואו כי המקביל בחיים וזכה בה להורישו לירשו.

ב. יישוב הקצוה"ח לשיטת התוס' והרא"ש

וחקצוה"ח (ס"י ר"ג סק"א) דין בארכות בהאי דין, והביא הטור (ס"י ר"ג) דכתב ג"כ דברי שכ"מ חל למפרע משעת נתינה, והינו בשיטת אביו הרא"ש בגיןין (דף י"ג ע"ב). והק' שם הקצות את קושית הר"ג מב"ב (דף קל"ז ע"א) דכל משכ"מ חלה לאח"מ מהא דאי' בגמ' דבשא' נתן לרואבן במשכ"מ ואחריו לשמעון, וכבה האחריך, ואע"ג דקיים בירושב"גadam הראשון מכיר הו מכירה אע"פ שאיןו ראשיא, מ"מ משכ"מ שניני, היינו שמעון, דמשכ"מ חל רק לאח"מ, והאחריך זוכה בו מיד בשעת מיתה. וכן נפסק בחוז"מ (ס"י רמ"ח ס"ד) ואילו זוכה למפרע, א"ב המקביל משכ"מ קדם לאחריך. וכי הקצות דביוון דהנותן משכ"מ יכול לחזור בו, هو שיורא לנבי המקביל, אף שזוכה בו למפרע ולבן זוכה בו האחריך בהאי שיורא. ומיתתי שם בה"ג מהה"מ, נבי בע"ח יוכל לסלוקי בזוויה. והנתיה"מ שם תי' באופן אחר ונאריך עוד בזה לקמן אי'ה.

ג. דעת הר"י פ' בוה

וחקצות שם מביא דב"ד הרא"ש ותוס' והטור, והרשב"א והר"ג חולקים.

ובזה יישבו שם סוגיות הגמ' בהולך מנה לפلونי ולא מצאו (שםת) דתניא חרא יהזרו לירשי משלח ואידך תנא לירשי מי שנשתלחו לו. ובגמ' שקלו וטרו דפליגי בהולך כובי, וڌיחי דאף אי הולך לאו כובי הא דתניא יהזרו לירשי מי שנשתלחו לו מיררי בשכ"מ. ובחמשך הגמ' איתא דהינו רק אי איתתי למקביל בשעת מתן מעות, היינו בשעת נתינה. ודיקו שם הראשונים דמשמע דאי איתתי למקביל בשעת מתן מעות, אע"ג דליתוי בשעת מיתה הנוטן, מ"מ זכו יורשי מDOB, וזה דחל למפרע. והר"ג שם הק' דבגמ' ב"ב (דף קל"ז ע"א) מבוי דמשכ"מ לא חילא רק לאח"מ, ונשאר בצע". והרשב"א שם כ' דאפשר דמה שזוכה במתנתו לאח"מ איןו אלא בשכ"מ כיון בדבריו בכומ"ס, הויל הולך רידי' כובי דאלים דיבורו. וברש"י שם גם משמע כן בד"ה בשכ"מ, שכל זמן שלא חזר בו דבריו בכומ"ס, והולך רידי' זכי הוא, ויתנם לירשי מי שנשתלחו לו שהרי זכה אביהם בחיוון, עכ"ל. אך במהרש"א למד בכוונת רש"י כתום' דמתנתו חלה למפרע. והנפ"מ בין הנז' הראשונים א' בלי אמר הולך, רק תן. דתניא דחלתה מתנתו למפרע, גם בתן דין האבי. ואילו לרשב"א רק בהולך דין האבי, משום

ראיתא בחומר (ס"י רמ"ה) דמי שזוכה מתנה לפולוני ע"י אחר, אם צוחה מיד בשמשע, אינו זוכה במתנה, דהא אין חבן לו לאדם שלא בפניו. ובשתק ואח"ב צוחה, מספקא לנו אי בששתק וכיה בו וממילא אח"ב ל"ט מה דעתך, כיון שכבר זוכה בו. או דבשיותו איגלאי דכבר זוכה בו. או דבשיותו איגלאי מילתא דמעולם לא רצה בו, והא שלא צוחה מיד בששתק רק לאחר שהניע לידו, דסביר מה לי לצוחה בשעדין לא הגיע לידי, ופסק המחבר דהוי ספק, ומסיים, די"א שם היה משכ"מ כיון בששתק בשעה ששטע קנה. והרמ"א חולק דין בדין זה הילוק בין שכ"מ לבRIA. ובפשתות קאי אדסמייך ל"י בששתק ואח"ב צוחה דהוי ספק, דעהה קאי המחבר די"א דבשב"מ ודאי קנה, ועודיו חלק הרמ"א דין הילוק.

והאי שתק ואח"ב צוחה בשוויכה לו ע"י אחר, هو מחלוקת רשב"ג ורבנן בגין ב"ב (דף קל"ח ע"א) אי קנה המקובל או לא קנה, והוא ספק אי קי"ל ברבן או ברשב"ג.

וחטעם דשב"מ שני (לדעת הי"א שהביא המחבר), הוא מדברי הרי"ף (דף ס"ג ע"ב) בגין שם (דף קל"ז ע"ב) דמייתי מימרא דרב יהודה אמר שמואל הכותב נכסיו לאחר ואמר הלה אי אפשר בהן קנה ואפילו עומד וצוחה ורבי יוחנן אמר לא קנה אמר רב כי אבא בר מלול ולא פליני בגין בצווח מעיקרא בגין בשתק מעיקרא ולבסוף צוחה, וכן נפסק להלכה (ס"י רמ"ה ס"ד). ואח"ב كما אמר

והנתיה"מ שם מסיק דהעיקר דין זוכה למפרע, ובשב"מ בגין הטעם דחולך דידי" כובי דין, וכן בכמה מקומות (ס"י רמ"ה סק"ו, ובס"י רמ"ז סק"ד) הבהיר הנתיה"מ דהעיקר דין זוכה למפרע, ומה שזוכה בחולך, הוא משום דחולך בשכ"מ הוא כובי. אך הקצות לא הבהיר בזה, וכן כתוב דהמחבר (ס"י רמ"ה) נמי לא הבהיר בזה ולכון כתוב בלשון וי"א. וכן לע" (ס"י קכ"ה) גם הביא המחלוקת, ולא הבהיר.

אך יש לעיין מהי שיטת הרי"ף אי זוכה למפרע או לא, דהא לכוא' מהאי דין נבי מזונות אלמנה, דטרפה ממשכ"מ כיון דחייב תרוייתו לאח"מ ולכון טרפה (ס"י רנ"ב), מבוי דין הלה למפרע, דיין הלה למפרע קדימה מתנת השכ"מ הרבה למזונות האלמנה.

והנה לשיטת הרא"ש דס"ל דחל למפרע, ל"ק, דבאמת למד שם טעם אחר למה טרפה מזונות אלמנה ממשכ"מ, כיון דהוי בירושה ובמו דגביא מירושה, ובמו שהארכנו למעלה, ואולי גם זה ה"י הברה להרא"ש לשנות מדברי הרי"ף, ולא להזכירו בכלל.

אך עכ"פ לכוא' יהי זה ראי' ברורה מדברי הרי"ף דלית לי האי דין דהלה מתנתו למפרע.

ד. שתק ולבסוף צוחה

אך מאידך ניסא חוי' להרי"ף דעתך לי האי דין ממשכ"מ חל למפרע, מהא

במתנה בריה לא קנה עד דמתא שטרא
ליידי.

וממשיך הר"ף ומביא אמר ר"ג בר
 יצחק זוכה לו ע"י אחר ושתק ולבסוף
צוה באנו למחלו רשב"ג ורבנן וכו'
עכ"ל הר"ף שם.

וחרשב"ם למד שם בהאי מימרא דרב
יהודה אמר שמואל דמיירי כשתק
בשעה שהגיע לידי השטר. ומה שאמר
רב אבא בר מלל דלבסוף שתק, היינו
אחרי שהגיע לידי, ומירוי בבריה ולא
בשב"ם, עי"ש.

ולפיו ל"ד האי לבסוף דרב אבא בר
מלך, לאידך לבסוף דר"ג דקיי
בפלוגתא רשב"ג ורבנן, דלבסוף דרב
אבא מيري בשעה שהגיע לידי. ואפשר
דלאן לא למד בן הר"ף ואוקמי' בשב"ם.
ועוד דלפי הרשב"ם לשון לבסוף הוא
לאו דוקא, ועיקר כוונתו שצוה לאחר
שבא לידי, אמן לדעת הר"ף א"ש טפי
לשון לבסוף, רהינו לבסוף דבר,
דמתהילה צוה לחת לו, ואח"כ המתנה
מניעה לידי.

ו. דעת הطور וב"י בזה וביאורו
וחט/or (ס"י רמ"ה) למד בהרי"ף בסוגין
ולבן כתוב בכתב נכסי לפולוני ולא
זוכה לו ע"י אחר, דבצוח מיד בכל אופן
לא וכלה בה. ושתק תחילת ואח"כ אמר
אי אפשר בה, אז בבריה כיון שאמר אי
אפשר קודם קודם שהגיע לידי, חורר לנוטן.
ואם הוא שב"ם, דבריו בכומ"ס דמי,

בגמ' אמר רב נחמן בר יצחק זוכה לו
ע"י אחר ושתק ולבסוף צוה באנו
למחלו רשב"ג ורבנן וכו' והיינו המחלו
הנ"ל אי העיקר תלייא בשעת הוביה או
בשעת הקבלה לידי, ובזה קייל' דספק.

ומבו' דמיירה דרב יהודה אמר שמואל
ור"י דלא מيري בזוכה לו ע"י אחר,
וחתם לכ"ע בשתק ולבסוף צוה זוכה
במתנה ולא תלייא בפלוגתא דרשב"ג
ורבן. אלא דיש לבאר דאי לא מيري
בזוכה לו ע"י אחר, מתי שתק דלהוי
שתיקתו ודאי זכיה במתנה, ומתי צותה.

ה. מחלוקת הר"ף ורשב"ם

ביבאור האי סוגיא

וחרי"ף פ"י דמיירי בשכ"ם דדרבי
ככומ"ס, וכן העתיקו הרא"ש, ולבך
ביאר דשתק, היינו בשעה שהשב"ם
ציה, צותה, והוא בשעה שבא לידי. וכיון
שתק בשעה שציה דאו הוא שעת
הוביה שזכה המקבל במתנתו המתנה
שב"ם, לבן משכ"ם שאני מתנת בריה
דלב"ע כשתק ולבסוף צותה, זכה בה,
ולא פליני בזה רשב"ג ורבנן. ומהנה הא
דמייתי בשוע"ע בשם י"א.

וז"ל הר"ף אמר רב יהודה אמר שמואל
הכותב כל נכסי לאחר ואמר להה אי
אפשר בהן קנה ואפי' עומד וצוה ורבי
יוחנן אמר לא קנה אמר רביAMI בר
מלך ולא פליני כאן בצדוח מעיקרו כאן
שתק ולבסוף צותה. האי דין באשכ"ם
הוא דדרבי שב"ם ככומ"ס דמי וכיון
שתק כמו שנמסרו לו דמי אבל

הויצא מדבריהם דהרי"פ דאoki בשכ"מ, ודאי לא מيري במחליו רשב"ג ורבנן אך בכותב לו סתם. אך הב"י למד דהה' בזוכה לו ע"י אחר.

ומייד שכתבו והוא שתק ובה. ואח"ב הביא האי דינה דויכה לו ע"י אחר ושתק ואח"ב צוות, דהרבב"ס פסק דהוי ספק כמוון קייל, והרא"ש ס"ל דקנה המקביל לפסק כרבנן. ע"כ ת"ד, והיינו ממש כהר"פ.

ג. דעת הש"ך ברמב"ם

אך הש"ך ובן הקצויות וגניבות למדו דהיה (המובא שם סוף סעיף י"א) רבשכ"מ קנה, לא קאי על זה הסעיף דמיiri בזוכה לו ע"י אחר, אלא רקאי על הסעיף שלפני זה (סעיף י') דמיiri בסתם כותב מתנה לחבירו, העתיק את לשון הרמב"ם בפירושה הדאי מימרא והוא כפירשכ"מ דשתק בשעה שהגיעה לידי וצוה אח"ב דל"מ. (ובאמת הסמ"ע שם כתוב לדידינה בשכ"מ נמי דינה הבי, דשתק בשעה שציווה, וצוה אח"ב, וכלה, דבריו בכוכ"ס וזהו לשייטתו דלק' סי"א) וע"ז כי' המחבר בס"א ד"א בשכ"מ שתק בשעה שציווה קנה. והוא דכתוב בשם י"א משום שהרמב"ם לא חילק (בלשון הבודק הבית). וכותב ע"ז הש"ך דנעלים מהב"י דברי הרמב"ם (פ"ט מהל' וכוכ"מ) דס"ל ממש כהר"פ והרא"ש דאם שתק בשעה שציווה השכ"מ קנה, אף"ם צוה אח"ב. ולבן הסיק הש"ך דליך שום פלונטה בות, ודלא כהמחבר שכתב בשם י"א, והוא לבו"ע. וכי שם בהגנת הש"ך דהרב"א לא ירד בזה לסוף דעת המחבר, דהמחבר קאי על סעיף י" בנתן לו מתנה סתם, ולא בזוכה לו, והוא דעת הר"פ והרא"ש הנ"ל והסמ"ע העתיק שיטתם (שם סקט"ו), עכת"ד.

והב"י בבדוק הבית כ'אהאי דינה בתרא דויכה לו ע"י אחר, ולא חילק הרמב"ם בין אם היא מתנת שכ"מ לאם היא מתנת בריא כמו שחילקו הר"פ והרא"ש.

ובפשטות משמע שם רקאי אדין דויכה לו, אף שהרמב"ם גם בדיין הראשון דכתוב לו ממש, נמי לא מيري בשכ"מ ואוקמי דשתק כשהגיעה לידי וכדרפי הרשב"ם. מ"מ דברי הב"י נראים שסובבים על הדיין דויכה לו ע"י אחר מדהבiano שם.

ותמהו הדרישה והב"ח דחא הר"פ דאoki בשכ"מ, לאו אויכה לו קאי אלא בכתוב לו. והב"ח תי' דתרי המিירות מיירי בחדא מילתא, וכ"ה בדרישה וסמ"ע דاتفاق רבנן דס"ל דמדשתק קונו הינו רק בשכ"מ דבריו בכוכ"ס. ובسم"ע הוסיף עוד דהמחבר (שם סי"א) דכתוב די"א דבשכ"מ קנה, כתוב בן כיוון דהרא"ש פסק כרבנן מבוי בטור, ודלא כהרבב"ס דאי' נמי סברא דבריו בכוכ"ס בשכ"מ דאי' נמי סברא דבריו בכוכ"ס דמו י"ל דרך בזה ס"ל לרבען דקנה אף דלא מבוי בדבריהם דמיiri בשכ"מ. והרמ"א שחילק ס"ל, דברון דבריהם לא מזוכר בשכ"מ לא מירו בשכ"מ.

רא"כ לפי שיטת הרשב"א ניתין דלית לוי למפרע, וב"ד הרמ"ה ור"ן, גם במתנת שכ"מ דשתק, יכול לחזור בו. ולבן כתבו המחבר בלשון י"א, דלאו כו"ע ה כי סבירי, עכת"ד. ויישב בזה קושית הש"ך למה כתבו המחבר בלשון י"א, כיון שהרמב"ם לא חילק וחרי הוא בעצמו פסק כן (בפ"ט). אך לפ"ז מישוב דמה שכתב המחבר בלשון י"א, הוא דלא כהרשב"א דל"ל משכ"מ חל למפרע. ולפי"ז נמצא דעתה הרי"ף והרמב"ם דוחה למפרע. וא"כ הדרן קושין לדוכתיה דוחה סתר לשיטת הרי"ף הובא בחומר (ס"ר רנ"ב) גבי מוננות אלמנה, לדין נوبة משכ"מ, כיון שבאו שנייהם בב"א לאח"מ. וא"י משכ"מ ובה למפרע, הרי קדמתה המתנה הרבה למוננות. (וע' פרישה (ריש ס"ר נ"ג) שהעיר בזה וע"ע לקמן א"יה)

ג. ביאור דברי הנמו"י בהוא דשתק

והקושיא בדברי המחבר ובנתיה"מ (ס"ר רמ"ה סק"ו) כי זיל שם הייתה משכ"מ העיקר בזה בהש"ך והט"ז רקאי הי"א על סעיף י', דבעין שתק בשגה ניע לידי, וע"ז כי דברכ"מ בששתק המקובל בשעה שציווה, هو בשתק בשעה שהגיעה לידי. ובנימוקי יוסף ב"ב (דף ר"ח) כתוב דroxא שתק גם לאחר מיתה. אבל בשתק רק בחיו, יכול המקובל לחזור בו, כיון שאנו קונה אלא לאח"מ, יכול המקובל לחזור בו קודם מיתה. ובקצתה"ח לא הביא דברי נימוקי אלו וכו' והעיקר בדברי הנמו"י, ע"ל. ולכ"או סתר בזה כל דברי הקצתה"ח,

ת. היוצא מכל הנך אחרונים שימושכ"ט בששתק ואח"כ צוחה קנה והסמ"ע (שם סקט"ו) תמה על המחבר והרמב"ם (שם סע"י י') למה לא הביא האי דין רbesch"מ זכה מיד וא"י לחזור כמ"ש בטור, וב"ד הרי"ף והרא"ש. ומתי אפשר דלא כתבו כאן ממשום שלא מייר במתנת שכ"מ, אבל לדינא ס"ל כמו הרי"ף והרא"ש. נמצא דאף שלא למד בהש"ך בסע"י י"א, אבל לדינא נמי ס"ל ה כי. ומה שהביא הש"ך מהרמב"ם מפורש (הלו, זכו"ט פ"ט הי"ג ו"ד) זיל שכ"מ שכתב כל נכסיו לאחד ואמר הלה אני רוצה בהן לא קנה, שתק ואח"כ צוחה קנה שדברי שכ"מ בכומ"ס וכיון שתק אין יכול לחזור בו, ע"ל.

וע' בט"ז שלמד ג"כ בהש"ך, דהמחבר שהביא הייש אומרים בסעיף י"א קאי אסעיף י'.

הו יצא מכל זה, דהרי"ף, הרמב"ם והרא"ש, המחבר, הש"ך, הט"ז והסמ"ע כולו ס"ל דמשכ"מ שאני מבRIA, ואף אם לא הגיע המתנה לידי וכן לא זיכה לו, מ"מ אם שתק בשעה שציווה לו קנה וא"י לחזור. ולכ"או מ"ש שכ"מ מבRIA לעניין זה, הא אף בדבריו בכומ"ס, מ"מ אינו קונה רק לאח"מ.

ט. סתירה ברעת הרי"ף
אי משכ"מ חל למפרע
ובפשטו מזה דקונה למפרע, ולבן א"י לחזור בו מיד בשתק. וכן דיק מזה בקצתה"ח (ס"ר רמ"ה סק"ד) וסיים שם

אחר יכול לחזור בה משוכחה בה אינו יכול לחזור בה וכי עד שלא וכח בצוותה מעיקרו משוכחה בה שידע ושתק ומסתברא דדוקא בשתק לאח"מ אבל מחייב ראייה חלה משכ"ט אפילו שתק יכול לחזור בו ובሪיתא זו כרבנן דפליני עלי' דרשבי"ג לקמן בגין, עכ"ל הנמו"י.

וא"ב התם קתני בברייתא משוכחה, ולא קתני האיך זכה, יש לומר דשתק עד לאח"מ. אבל בגין דילין דאיiri בשתק, ואוקי לה הרי"ף בשכ"ט, מיסתברא דשתק אשעת צוואת קתני. וכן לקמן בסוגיא דילין (דף ס"ג ע"ב) בדף הרי"ף ד"ה וכותב לא הביא אך פירוש הרי"ף דמיiri בשכ"ט, אך כי פירוש הרי"ף דמיiri בשכ"ט, ותו לא.

ואף דודאי דעת הנמו"י שלא זכה למפרע, בדק אמר הכא וכברעת הרשב"א. אך בסוגיא דילין יוכל ללמידה כפירוש הרשב"ט דשתק, היינו בשעה שהניע שטר לידי.

יב. דעת הנמו"י ברי"ף דלא בתנק אחרוניים

אך זה מוכח דברעת הרי"ף לא למד בכך מהא דסימן דברייתא זו כרבנן, ואם לפ"ר הרי"ף, הוא זו לכו"ע, ולא פליגני בה כלל, דבודאי זכה בשעה שתק אף שציווה אח"כ.

אמנם לדעת הנמו"י דאיינו זכה למפרע, וא"ב שתק עד לאח"מ, יש מקום לומר דביוון שתיקתו בשעת הצוואת איינו כלום, ושתיקתו לאח"מ איינו מובילה

ובפרט למ"ש דלפיו מושב מ"ש המחבר בלשון י"א, כיון דיש שיטות דל"ל למפרע, והרי גם להמחבר מיiri דשתק לאח"מ כמ"ש הנמו"י. וע"א שהביא נ"ב את דברי הנמו"י.

אך באמת בלשון המחבר הוא דחוק נдол, דכ"ה לשון המחבר, וי"א שאם היהת מתנת שכ"ט כיון שתק בשעה ששמע קנה", ומשמע בשעה ששמע,ותו לא. וכן בטור כ' אם שתק המקבל מתחילה בשעה שאמר לנו לו, ולא משמע דציריך לשתקו גם לאחר מיתה.

ובגמ' דאי" בסתמא שתק ואח"ב צוות, אף"ל דשתק היינו עד שעת מיתה כמ"ש הנמו"י, ואף בזה היה להטוהר ולמחבר לפреш דברי הנמו"י דמיiri שתק עד שעת מיתה. וכ"ש עכשו ממה שהוסיפו משמע טפי דשתקו רק בשעה ששמעו.

יא. יישוב דברי המחבר דלא איiri בהא דניימו"

אמנם גם בזה היה מקום לדחוק דסמכו עצם על מה שכבר פירש הנמו"י בן דברי הנמו"י, שמננו מקור דבריהם. אך גם זה אין לומר, דהא הנמו"י עצמו לא פירש דבריו על בגין דילין רק על ברייתא אחרת, ושם הלשון הוא בנוסח אחר קצת מסוגיא דידן, ואפשר דזה הכריחו להנמו"י לומר בן.

וזול' הברייתא שהביא הנמו"י (דף ס"ב ע"א) בדף הרי"ף ד"ה גרסוי תוספתא דיתיקי עד שלא זכה בה בין הוא בין

יד. ישוב מהרי"ט על הא דآخرיך ועל קושיא זו הביא הנתייה"מ (ס"י ר"ג סק"א) את מהרי"ט בתשו' (שו"ת ח"ב חלק חו"מ סי' ע"ד) וו"ל ומיהו זה שבtab הרוב וו"ל (הרמב"ן) לעניין מהשב"מ כיון דאמר ירושה אין לה הפסק אלא אין מקבל משכ"מ קונה אלא עם גמר מיתה הא אם לא קנה בשעת גמר מיתה אלא לאח"ז אינו בדין שיקנה (ר"ל כיון שכבר וכחה בו היורש ושוב אין לו הפסק וכן באהריך אם הראשון יורש) ולכך הוקשה לו היאך קונה כל משכ"מ ע"י תנאי ולידי אינה היא המדה דכל מתנת שכ"מ אינה אלא לאח"מ שהרי מוציאין ממנו לפרגנסה ומוניות (ס"י רנ"ב) ומהך טעם אמר אבי בפרקין (קל"ז ע"א) אם נתנן המקביל הראשון (ר"ל מי שקדם לאחריך) במתנת שכ"מ לא קנה אלא לאח"מ ובכבר קדרו אחריך וביוון אחריך עם גמר מיתה הם זוכים וקדמו למשכ"מ. אלמא משכ"מ לאחר גמר מיתה אהיא ואם איתא (דרחי לאח"מ) היכי מתקיים הא מכיו מות נפלו נכסיו קמי יתמי. אלא ע"ב מעיקרא כי תkon רבען משכ"מ דתקנו כדי שלא תטרוף דעתו עליו הבי תkon שלא תפול אלא לאח"מ כדי שיחזור בו כל זמן שירצה ועשו לה חיזוק במתנת בריא שלא תפקענה ירושת היורשים. הילכך כי אמר נמי יוכה בו לאח"ז או לאחר שיעשה דבר פלוני מהニア הוואיל ועיקרה לאח"מ היא וקיימו הכתמים את דברי. א"ג ליפוי בה עשווה במתנה מהווים ולאח"מ דשבודא הייל מהוים וכותת לאח"מ. ומ"מ בע"ח גובה מהם שעבדו קודם. ותדע דבזהיא

עדין, דלאו כו"ע דינה גMRIי דעכשי וכלה. ועוד דאפי"י ידע, אימר סבר בשיבא לידי אצווה, א"כ תלי לה במחלו' רשב"ג ורבנן.

ועכ"פ פשטו דברי הרי"ף והמחבר מורים דשתק רק בשעת הצעאות, ופשיטה שכן למד הקצהה"ת. ובן נר' מדברי הש"ך, הט"ז והסמ"ע בפשתות, וא"כ תיקשי שוב סתירה הרי"ף אי ס"ל למפרע בדמשמע הכא או לא, בדמשמע גבי מזונות אלמנה.

יג. ישוב הסתירה בדברי הרי"ף ובdochek hi אפשר ליישב דל"ד חוב דמוונות לחוב סתם. דחוב מזונות אלמנה, כבר נתחייב משעת נישואין, אך חלות החיוב היא רק בשעת מיתה, וא"כ דמי קצת בוה למשכ"מ דחל למפרע משעת נתינה וכוה בה רק לאח"מ, אף דהחולות למעשה בשניהם היא לאח"מ.

שוב ראיתי ב מהרי"ט בתשו' שעמד על זה, ויישב בוה עוד כמה סתירות וביניהם הך קושיא של הקצוות (ס"י ר"ג) שהבאו למלחה מאחריך,adam הראשון נתנו במשכ"מ, או האחריך מוציאין מיד המקביל משכ"מ, ול"ד למכר הראשון. דין האחריך מוציאין מיד הלכוות. דשאני משכ"מ של לאח"מ, והאחריך כוה בזעם גמר מיתה, ואיל כל משכ"מ למפרע הוא כמו מכיר, ואיך יוכל להוציא ממנה.

הירושים. ולכון אף דמעיקר הדין חל לאחר גמר מיתה, מ"מ עשו לה חיווק דליהי בשעת מיתה או אף למפרע.

ולאחר מכון ממשיך דאף אי הוי למפרע, לא קשיא מנותן משכ"ם במקום אחריך דוכה בו الآخرיך (והוא קושית הקצות סי' ר"ג סק"א וע"ז הביא הנтиיה"מ שם דברי מהרי"ט אללו), דמ"ט כות האخرיך ושבובדו קדם. ואף דוכתו אינו רק לאחר מיתה הראשון, אך התחלה וכותו ה"י מיד בשעת מתנה הנוטן, ובאופן כזה לא עשו חיווק ייפוי כח דליהי למפרע. וכן נמי בע"ח מוקדם נובה ממשכ"ם, אף דהזמן פרעון הוי לאחר שעת המתנה, מ"ט קדם בחובו.

אך האי דמוונות אלמנה איננו נובה ממשכ"ם לא הזוכר כלל בתירוץ, ולכאיו האיך מישוב זה עם מה שעשאהו ליפוי כח מהווים ולאח"מ, והוא סתירת הריא"פ כמו שאמרנו לעלה.

ו. יישוב דברי הריא"פ מהא דמוונות אלמנה

אך הנרי' מדבריו דביוון דמעיקר הדין הוי רק לאח"מ, ורק שיפו כוחו ועשאוهو במחויים ולאח"מ, א"כ להפקיע ע"ז תק"ח דמוונות אלמנה, לא יפו את כחו לזה.

ואולי זה עמוק בונת המARIO שהבאנו למלחה דבריו דהו תק"ח לגבות מוונות, לא מיקרי משכ"ם משעבדי אך בנ"ת, ולכון גבי משכ"ם מני.

ספ"ק הגיטין י"ד ע"ב) דהילך מנה לפולוני אמרי אי איתתי למקבל בשעת מתן מעות זכה אע"פ שמת בח"י נתן ווכו יורשי מקבל אלמא זכה בהם המקובל למפרע משעת המתינה וכמ"ש התוס' והרא"ש ז"ל. ומיהו כי יהיב במתנת שכ"ם במקום אחריך משום דלאו מכחו קאתיא אלא מכח הראשון שעבורן זוכותן קודם וכו', עכ"ל הנוגע לעניינו.

טו. מתו"ד מהרי"ט משמע הריא"פ סובר דמשכ"ם חלה לאח"ט והנה עיקר נושא המהרי"ט הוא לבאר היאך מהני כל מתנת שכ"ם על תנאי או לאח"ז, הא כי שלא קיים תנאי או לא הניע הומן לא זכה בה המקובל ושידך להירושים, וא"כ נימא ירושה אין לה הפסק, והיא קושית הראשונים.

אך מתיירצו מבוי נפ"מ לקושיתנו, ובן בתוך הדברים הזכיר גם את שיטת הריא"פ דלכון לא גבאי מוונות אלמנה ממשכ"ם, כיון דחל משכ"ם לאח"ט בראוי לדבריו דין משכ"ם חל אלא לאחר גמר מיתה, ודלא כהרמב"ן שם דחל עם גמר מיתה.

ט. הסבר דברי המהרי"ח בישוב קושית הקצוה"ח

ועיקר תירוץו הוא דהנמ' דמדינא חל רק לאחר גמר מיתה, מ"מ עשו לה חיווק דחל מיד עם גמר מיתה. א"ג אף משעת מתינה דהו למפרע, ולכון ל"א ירושה אין לה הפסק, ועשהו הכתמים באופן זה כדי שלא תפקיענו ירושת

מןו את חובו. והלא הינה הפרישה (ס"י רנ"ג סע"י י"ח) בלשון הטור, והמהרי"ט.

אך הפרישה למעשה תלי לה בהאי דין דמשכ"מ כירושה, וא"כ אף דלמפרע זכה, מ"מ לא עדיף מירושה דהבע"ח גובה מהיוישים.

ובמהרי"ט עדיפה מינני קמ"ל דבאמת בע"ח מאוחר למשכ"מ אין גובה ממשכ"מ, וע"כ דקוזיל למאן דלית להו ממשכ"מ כירושה, והיינו הרי"ף ועוד שהבאו למעלה.

יט. ביאור דברי הפרישה
ושיטת הפרישה דס"ל של דלמפרע זוכה ממשכ"מ מבו' במקומות נופף (ריש סי' ר"ג סי' ד"ה קונה לבשימות למפרע) ביתר ביאור, וכן ג"כ בסתיירות שיש בדין זה, ומפרש דה"ט דהטור ס"ל דחווי למפרע, דכיוון שלא הי' שום קניין במתנה זו, רק חז"ל תקנו דחווי דבריו בכוכ"ם, וא"כ דבריו היו כבר מחייבים בשדריבר אך בשעה שדריבר לא ידע אם ימות, ורק בשימות יתרה למפרע שדבריו פועלו להחולות המתנה. וממשיך דמ"מ למעשה זוכה רק לאח"מ, כיון דעתה המת הי' שיזכה רק לאח"מ, וכן יכול לחזור בו, ומה"ט בהא דאחריך, זוכה الآخرיך, ואין למקבל מתנה כלום כיון זוכה רק לאחר מיתה. במבו' בס"י רמ"ח, וממשיך רוחו ג"כ הטעם דמויציאין למומן האשה בחו"מ (ס"י רנ"ב). ומסיים דמ"מ יש נפ"ט בהא שזוכה למפרע, לנבי שליח בשם המקבל לפניו מיתה הנוטן (ס"י קב"ה),

ועכ"פ לפיו מובן דרך הדין דאחריך היכא דנתנו מקבל ראשון במשכ"מ זוכה בו אחריך קודם למשכ"מ, ליה הוצרך מהרי"ט ליישב דשם אינו סותר תק"ח, ולכן נימא זוכה למפרע ליפוי כת, וע"כ כתוב דוכותו קודם מזכות המקובל משכ"מ. אבל מזונות אלמנה לא קשיא לי, כיון דמעיקר הדין חל רק לאח"מ אינו מפקיע מתק"ח דሞונות, וא"כ הי' זה ישוב נוכן לסתירת הרי"ף, דלulos ס"ל הרי"ף של דלמפרע זוכה כמו שהוכחנו משתק וא"כ צוחה וכמו שהובא בשו"ע (ס"י רמ"ח), אך בהאי דמוונות אלמנה (ס"י רנ"ב) שניני, רק עקר תק"ח. ובזה מיוישים גם דברי המחבר (ס"י רמ"ה סי' א, לס"י רנ"ב).

ית. בע"ח מאוחר אין גובה ממשכ"מ אך עוד חידוש כתוב מהרי"ט, דבע"ח גובה ממשכ"מ כיון שקדם למשכ"מ, אף שעשוו בזמנים ולאח"מ. ומבו' דאם באמת נתן השכ"מ מתנתו לפני שלוה מהבע"ח, לא יגבה המלאה ממשכ"מ, כיון שלמפרע הוא זוכה. אך מהרי"ט ממשיענו דאף בבע"ח שקדם למשכ"מ, הרי הי' מקום לומר דכיוון זמן הפערון הוא אחר שעת המתנה, לא יגבה ממשכ"מ, דהיינו גובה ממטלטלי, ע"ז קמ"ל דכיוון זמן הלוואה קודם, זכותו קודמת, כמו באחריך, שלא מיيري דוקא בקרע, ודוו"ק.

ונמצינו למדים דשנים מגדולי האחראונים ס"ל להאי דין דכיוון שלמפרע זוכה השכ"מ אין בע"ח מאוחר למתנתו גובה

קיבל המתנה רק לכלימי חייו ותו לא, ה"ג לא תקנו חכמים שיזכה בו יותר כשקיבל במשכ"מ, דהא אף אם כי יורש מהנותן לא היה מקבל.

אבל גבי היהा דמת מקבל בחיה נתן, וכן בשתק ואח"ב צוות, גם אם כי בירושה, הו דיינא הכל, ואף אם לא אמר"י למפרע, יזכו בו יורשי, אך זו אינה תורה דכל משכ"מ להפקיע זכות יורשו בא, ואפ"ה תקנו חכמים דיזכה בו, ולא רק משעת נתינה אלא אף למפרע. ורק היכא שמקיע זכות אחר כמו בע"ח וכדו, או תקנו שלא יפיקיע יותר משהי' בתרות יורשה, והוא פשוט.

ושמעתי בדברי הפרישה דרכיהם רבות החלק, אך לא נתישבו לי היטב, ואף דגס זה סתום קצר בדבריו, שלא הזכיר מירושה אפס קצחו, אך האמת היה הרפרישה כאן כלל לא נחית לבאר מה חילוק בין הדיינים, רק הביא הדיינים עצמו עמ"ש במק"א.

ובן בשתק ואח"ב צווח (ס"י רמ"ה) וזה ת"ד.

ולבאי לא חילק בין הנושאים, רק הביא הסתיירות בדין זה. אך נר' דסמך על מ"ש לקמן (ס"י רנ"ג) ודברי תורה ענינים במקום אחד וענינים במקום אחר, בשם כתוב כמ"ש למללה בשמו דבע"ח מאוחר, היינו שלוה אחרי שננתן השכ"מ מתנתו, גובה הבע"ח ממשכ"מ, כיון דמשכ"מ הוא בירושה ויישב בזה לשון הטור שם (ס"י רנ"ג).

והיינו אכן دائ' לאו דהוא בירושה אין הבע"ח גובה ממשכ"מ, כיון דلمפרע זכה בה המקבל משכ"מ. אך כיון דעתו נמנע מהבע"ח זכותו לנבות חובו, ובירושה ודאי דהבע"ח גובה מיתמי, א"כ ה"ה ממשכ"מ גובה, שלא עדיף מירושה. ומה שהתחילה בדבריו לבאר דקניא רק לאח"מ, הוא להסביר דלבן הוא בירושה מבוי' בראשונים. ובן פי' הרפרישה עצמה (ס"י רנ"ג סע' י"ז ד"ה לבן) טעם דהוא בירושה כיון שלח לאח"מ. ובן אידך ייל' גבי היהा דמוזנות האשעה לבן גובים ממשכ"מ למוננות, כיון דגס מירושה גובים, והוא טעם הרא"ש ובן ס"ל לטור שם (ס"י רנ"ג ס"י) ממשכ"מ בירושה (אך צ"ע למה בס"י רנ"ב לא הביא טעם זה). והפרישה ברעת הטור קזיל ומפרש ובן גבי היהា דאחריך (ס"י רמ"ח) אם נתן המקבל הראשון ממשכ"מ דזוכה בו الآخرיך, ה"ג אם לא هي' המקבל הראשון נתן בכללם, הרי פשיטה שלא זכו יורשו דברי

ב. מחלוקת האחרונים

אי משכ"מ חלה למפרע

ועכ"פ חז"י הדפרישה נקט דזוכה למפרע במשכ"מ, ובן ס"ל להסמ"ע בשו"ע (ס"ס קב"ח) דהטעם דברת מקבל בחיה נתן וכו' יורשי מקבל, משום דזוכה בו למפרע. ובן למד הש"ך שם, ולאו משום דהולך דשכ"מ כובי דמי. ובן דעת הסמ"ע (ס"י רמ"ה סקט"ו) בשתק ואח"ב צווח

לו למפרע, כאשרו עשה בה מתחילה מסירה.

אך הקציות בכ"ט הביא ב' הדעות ולא הכריע. והנתייה"מ הכריע בכמה מקומות הדעהrik דאיינו זוכה למפרע. ודעת המהרי"ט דזוכה למפרע כמ"ש למעלה.

אך בדעת הרי"ף עכ"פ ליכא סתירה ושפיר מציא סבר דזוכה למפרע גבי אחריך, ונגי שתק ואחכ צוח (ס"ר רמ"ה), ומ"מ נובה מזונות האשאה ממשב"ט (ס"ר רנ"ב).

בשב"ם, ודעת הש"ץ (שם סק"ז) דהוי לכ"ע.

ומפורש יוצא מדברי הסמ"ע (ס"י ר"ג סעיף ד' סקט"ו) באם תפיסה של המקובל משכ"ט מהני שלא יכול הנוטן לחזור בו, דמסיק דל"מ, ורק במסרו השכ"ט לשם זכי"י גמורה שיליבנו לביתוiao לא יכול לחזור בו רק בעמד מחליו. וע"ז קאמר שם הסמ"ע דआיג' דברי שכ"ט כתובין ומוסרין דמי (וא"ב לעולם לא יכול לחזור דהוי במסרו),iao לМИمرا דהוי במסירה גמורה לשם זכייתו, אלא דהוי ממשיכה וקנין ולענין שם מת קנה

פרק ז': סיכום לדינא בעזה"י

ב. מחלוקת ראשונים א' הי בירושה, וכן מחלוקתם בדעת הרי"ף מה שלמד בב"ב (דף קמ"ט ע"א) בפי מה שמדובר בב"ב (דף קמ"ט ע"א) בפי הגם' משכ"ט בירושה שוויוה רבנן, רכונת הגם' רק לומר דעתכון בלשונו לשון ירושה, וכמו שביארו בתה"ד (ס"ר שמ"ח) דגער שנתן לבנו גزو חז"ל דכין שכשנותן לבנו נתכוון ללשון ירושה, אני למייחל' ולומר שירושה את אביו. אמןם לאחר שאינו בנו, מהני משכ"ט, רודאי לא נתכוון ללשון ירושה במאי שאינו יורשו. וא"כ בגם' זו לא מזוכר רחכמים תקנו גדר משכ"ט בירושה, רק שרבען פירשו לשונו בלשון ירושה בבנו. ויש ראשונים דס"ל משכ"ט הי בירושה וכולם הביאו לעיקר גמ' זו. אמןם לפ"י הרי"ף אין מכאן ראי' כלל.

א. מחלוי או משכ"ט הי מדרורית או מדרבן

במשכ"ט פליני בגין אי יլפי לי מקרה או מדרבן כדי שלא תטרוף דעתו. ודעת תומ' דאף אי הי מדרבן, ילייף לי מקרה והוא אסמכתא ולא פליני. אך הריטב"א למד דפליני, ואי הי מדרבן לית לנ' קרא. ובתוס' (דף ע"ז) מבוי דה"ט משכ"ט בירושה כיון דילפי לי מקרה דוחעברתם.

וא"כ לפי הריטב"א دائ' הי מדרבן ליל קרא, ייל' משכ"ט לא הי בירושה. ואפ"ל דהרי"ף דל"ל משכ"ט בירושה, ס"ל בחരיטב"א, והרי קייל בר"ג דהוי מדרבן וליל קרא ע"ז, ולכון אין הברח לומר דהוי בירושה.

שקלים דשניהם חלים בב"א. וממה דלא פירשו הטעם כפשותו דמשכ"ט בירושה, ומוונות וראי נבייא מירושה, וכמ"ש הרא"ש מעם זה, מוכח דל"ל משכ"ט בירושה. וכן אי' במאירי דלכן לא למד הריא"ף טעם זה כיון דבסוגיא דאיסור גיורא לא למד דמשכ"ט בירושה. ובמאירי מבוי עוד דעתם הריא"ף שנובים מוונות משכ"ט, משום דתק"ח לא מיקרי משועבדים, רק בגין, וגם חל לאח"מ. וכן מבוי בס' השלמה דהרי"ף לא פ"י בין במוונות לשיטתו גבי איסור גיורא (דף קמ"ט ע"א) שלאו בירושה היא.

ד. ראי נספת לה

עוד סמך ליה הוא מדברי הריא"ף עצמו שסימן דרך בבנו של נר ל"ט משכ"ט, אבל לאדם אחר מהני משכ"ט של נר, בגין דדברי שכ"ט בכומ"ס דמי. וענין זה בדברי שכ"ט בכומ"ס דמי, לכאו' הוא פשוט דהא אנן קיל' שלא כר"א, וע"כ כוונתו הוא גnder משכ"ט והוא דהוי קניין רכתייה ומסירה, ולא בירושה דלא בעי קניין כלל, ולבן מהני בגר לאדם אחר שאינו בנו אף דלית' בירושה, בגין דמשכ"ט לא הוא בירושה, רק תקנו הcumים כאילו هي' בגין קניין גמור דקונה כתוב ומסור.

ומיושב בו מה שהביא נבי שכ"ט שנית שט"ח במשכ"ט, דהיו Rus אין יכול למhol, שהוביח מזה דמכירת שט"ח הו רבנן, וב"ד הרמב"ם. ולא רצוי ליישב סוגיות הגמ' בר"ת ואינו יכול למhol בגין דהוי משכ"ט בירושה, ומתקבל השטר הו

הב"י כ"ב נמי בדעת הריא"ף, וכן מבוי מדברי הרמב"ם שלמד כך בהדייא, וכגון' שהביאן בן דברי הריא"ף וכמבו' במלחמות (דף קמ"ט ע"א) בדרך השני שהביא פ"י הרמב"ם על דברי הריא"ף. והמחבר (ס"י רנ"ו) העתיק לשון הרמב"ם. והרמב"ן בח"י משמע נ"ב שלמד בתה"ד בריא"ף, וכמ"ש.

אמנם המלחמות בדרכו הראשונה למד בהדייא בדעת הריא"ף דס'ל דמשכ"ט הו בירושה. וכן מבוי בראש"א, וכן ברייטב"א הובא בב"י (ס"י ס"ט). אך בראש"א יש סתירה, דבמק"א משמע דהוי בירושה.

להלכה אין נפ"מ בויה, דנקט' כהרמב"ם שלמד כך בהדייא שלאו משום משכ"ט בירושה אתנן עליה. וכן מבוי ברע"א (ס"י רנ"ו) בשם מהרי"ט דהփירוש לפי הרמב"ם הוא משום גיורה שמא יתחלף בבנו, וכן נקט המחבר לדינה.

ג. ראי נספת בדעת הריא"ף

דלאו בירושה היא

עוד יש להביא ראי' לדעת הרמב"ם והרי"ף משכ"ט אינה בירושה מהא דפירשו גבי מוונות אלמנה דגבי משכ"ט (ס"י רנ"ב) משום דשניהם חליים בב"א כמ"ש הריא"ף, או דחויב דמוונות חל קודם כמ"ש הרמב"ם, והוא טעם דחוק כמבו' בקצוות החושן (שם). ועוד דבמרדי'i אי' דלפי הריא"ף רק תפיסה למוונות מהני משכ"ט, אך לבתיחילה אין גובים משכ"ט בגין ששניהם

דמשכ"מ כירושה. והוסיף דלפ"ז גם במלואה ע"פ נובה ממשב"מ, בין דחיי כירושה, ומירושה נובה גם מלאה ע"פ. ולבאי לפ"ט עם הריב"ף והרמב"ם דהטעם רמוונות אלמנה נובים ממשב"מ, משום דחוב המוונות חל קודם או ביחד, אין מקום לומר דמלואה ע"פ נובה ממשב"מ.

אמנם אם החוב של מלאה ע"פ קדם למשב"מ ינבה ממנו, ובפרט לדעת המאירי בטעם הריב"ף דתך"ח לא מזכיר משעדי רק בנ"ת, הרי דבמשעדי גמורים אף שנשתעבד לאחר מיתה הנותן אין מוציאין מהם למוונות, וכ"ב המאירי. וכן כתוב הפסמ"ע (ס"י קי"ג סק"ב) בטעם המחבר דנובה מלאה ע"פ ממטלתי דמשכ"מ, בין שחיל החיוב קודם המשכ"מ. וכtablet זה הטעם כיון דל"ל משכ"מ כירושה.

ומה שאנו נובה ממיטללים אף בדבר"כ ממשעדי נובים רק מנכסים שיש להן אחריות, ע"כ צ"ל במ"ש המאירי זהה לא השיב משעדי, ומ"ט צrisk נס הטעם קודם ותוריו יהו מיצרך צריכי, וה"ט שלא היו בנ"ח גמורים. ומ"ט בעיקר מה שנובה מלאה ע"פ ממשכ"מ, אפשר דל"צ לזה, וסני בהא דקדים לחוד, ובמו שמצו' בפשטות מדברי הריב"ף והרמב"ם שכיוון שקודם להמשכ"מ נובה ממנו. ומ"ט בלי המאירי ק"ק ממשעדי גמורים ודאי לא נבי מלאה ע"פ אף שקדם המלאה. ואולי אפשר לדחוק ממשעדי לאח"מ דין אחר להם מסתם משעדי מהוינו כדמשמע מל' הריב"ף, ז"ע.

בירוש, ואין יורש א' מוחל לירש אחר, כיון דס"ל דמשכ"מ ל"ה כירושה.

ה. **מחליקת הש"ך והסמ"ע בזה**
הסמ"ע וש"ך (ס"י רנ"ג ס"ב) נחלקו בזה ג"כ, בהא דאיינו יכול למחול השטר, דהסמ"ע למד דאיין לומר הטעם כיון דבאמת דחיי כירושה כמ"ש הע"ש, בין דבאמת לא חיי כירושה, ומה שקרהו כירושה, הוא רק ב"כפ" הדמיון. והוא לומר החל רק לאח"מ כמו ירושה. והביא ראי' מהא דnobים מוונות אלמנה ממשב"מ כיון שחיל רק לאח"מ (ס"י רנ"ב). ועוד דירש גמור ודאי עדיף מירש של מקובל ממשכ"מ, ולבן נובים חובות קודם מנכסי היורש מנכסי המקובל ממשכ"מ. והסמ"ע שם כתוב הטעם כדי שלא תטרוף דעתו. והש"ך (שם ובס"י ס"ו) חולק דבראשונים מבו' דהטעם כיון דחיי כירושה. וישבו דעת הפסמ"ע דהא לא נקט המחבר (ס"י רנ"ב) טעם דירושה, רק כיון שחיל לאח"מ נובה מוונות ממשכ"מ, משמע דל"ל משכ"מ כירושה. וכן הבאו לעיל שיטת הרמב"ם (ס"י רנ"ז) נבי גור. וגם אין לומר כהריב"ף דל"מ מהילת היורש, כיון ממשכ"מ هو בדאו, משא"כ סתם מכירת שטרות هو דרבנן. דהא הש"ע (ס"י ס"ו) פסק דמהני מכירת שטרות לעכו"ם, וע"כ דחיי מdead'ו מבו' שם בסמ"ע וש"ך. ולבן הזכר לומר טעם חדש. וע' הגהות אמר"ב (ס"י ס"ז) דאפשר ליישב בן בדברי התוס'.

ו. **אי מלאה ע"פ נובה ממשב"מ**
יש מהראשונים (דף קל"ג) שלמדו בטעם דמוונות אלמנה נובה ממשכ"מ,

ע"ב) במת המקביל בח"י הנוטן דיזנו יורשי המקביל כדאי' בוגמ' שם. והחומר' והרא"ש פ"י דה"ט כיון שימוש' מ"מ חל למפרע. אמן הרשב"א שם למד רהטעם הוא דבשכ"מ הולך דידי' הו כובי, והתם בא"ל הולך מיריע. והטור (ס"י ר"ג) נקט גם דחי למפרע בשיטת אביו הררא"ש.

ובן מורים פשוטות דברי הר"ף, הרמב"ם, המחבר, הסמ"ע והש"ך (ס"י רמ"ה, וס"ס קב"ה). והקצואה"ח בכמה מקומות הביא מחלוי ראשונים זו ולא הכריע. אך הנתיבות המשפט הכריע בכב"מ הדעהיקר דאיינו זוכה למפרע. ובשות' ש"ט (מהדור"ג ח"ב ס"י קע"ד) (ובפת"ח ציין לדב"ג כלל נ"ג ס"י ט' שהביאו) האריך בזה הרבה ויישב כל קושיות הקצואה"ח והב"י על שיטת הטור, ובן יישב את הסתירה בדברי הררא"ש בתשי' לפסקיו, וכמו שהקשה הקצואה"ח (ס"י ר"ג), ומסיק לדינה הדעהיקר דזוכה למפרע. והוועצא מזה דחי ספיקא דיןיא, ואין להוציאו בזה מיד המוחיק מעיקרא דיןיא.

ו. דין גור שנtan משכ"מ לאחר בש�"ע (ס"י רנ"ו) פסק דמהני משכ"מ בגור למי שאינו בוגו, וכמו שבtabo הר"ף והרמב"ם. והרמ"א (שם) הביא י"א דל"ט משכ"מ בגור לשום אדם ומיסים דבן גור עיקר. ואה"כ מביא דיש מהלוקת גבי גור שנtan אי יש מצוה לקיים דברי המת. ובסוף הגנת הרמ"א הביא תה"ד דשתוקי שנtan משכ"מ דיןיא בוגר, וא"כ

ו. מהלוקת הראשונים

אי משכ"מ חלה למפרע

דין זה אי גבי מלוה ע"פ ממשכ"מ, תלוי בהא דמשכ"מ אי חלה למפרע או לאח"מ. שאם חלה למפרע משעת נתינה, א"כ לא קדם החוב. ואף דחוב שקדם לשעת נתינה ודאי יגבה ממשכ"מ, מ"מ חוב שנוצר לאחר הנטינה, לא יגבה אי חלה מתנתו למפרע, אף אם לא היו בירושה.

ובזה נחלקו הראשונים, ודעת הרשב"א ועוד הראשונים דאייה חלה למפרע. ואילו דעת התומ' והרא"ש דחלה למפרע. וא"א להוכיח מגוף דברי הר"ף שכבת דחוב דמוונות קודם לשכ"מ של רק לאח"מ, דהא כבר כתוב מהר"יט (תש"ח ח"ט ע"ד) דרך ליפוי כי עשו כבמהיים ולאח"מ, ובמקום תקננת דמוונות לא היו למפרע. אמן דלא יגבה ממשכ"מ, ובן מדויק במהר"יט (שם) וב"מ בדרישה (ס"י רנ"ג).

ת. הספק הוא רק לסוברים

ביברisha שווייהו רבנן

וכל נידוננו הכא הוא רק אי נימא דמשכ"מ לא היו בירושה, וכבר הוכחנו לעיל. אמן לדעת הרא"ש דמשכ"מ היו בירושה ודאי גבי לי' מני' אף אם לא קדם, וכמו בכל ירושה.

ט. נחלקו האחרונים לדינן

אי חלה למפרע

ובגוף הדין אי משכ"מ חלה למפרע, נחלקו בזה הראשונים בניתין (דף י"ג

ועכ"פ לדינה אין נפ"מ בזה, כי אף אי נימא דהספק אי משכ"מ כירושה תלי בהאי פלונתא ג_nr שנתן משכ"מ, הא הבנו רבשו"ת חת"ס (תשו' קב"ט) פסק ראין להוציא מיד המוחזק.

וא"כ בנידוד שהחלואה ע"פ היהת אחרי נתינת המתנה של השכ"מ, וליבא משום קידימת החלואה למשכ"מ, רק ראם משכ"מ כירושה מצי נבי לה מיניה, א"כ גם אי תלי במחלוי מהבר ורמ"א לחור, هو בה דין המעה"ה וכמבו"ב בשווית חת"ס הנ"ל.

יב. הא דא"א להוציא מיד המוחזק,
אי איתא בפלונתא דסמ"ע וש"ך
 אמן עדין יש לדון במחלוי הסמ"ע והש"ך שהובאה לעיל (ס"י רנ"ג ס"ב) אי משכ"מ הו כירושה, האיך נקטין רמתשו"ת חת"ס הנ"ל הו"י דנקיט לה בספיקא דדינה, ודינינו לי' בדין המעה"ה בנידון DID. וא"כ יש להסתפק האם הכא נמי נדון במחלוקת הסמ"ע והש"ך אי משכ"מ הו כירושה או לא. דאי הו כירושה, א"כ גובה המלה מקבל משכ"מ, אף אם קדמה נתינת המתנה לשוכן ע"פ גובה ממשכ"מ וכמו שמשמעות מירושים הי' גובה מנכסי הירושה. אבל אי לא הו כירושה, א"כ אף אם מלה ע"פ גובה ממשכ"מ וכמו שמשמעות מהמחבר (ס"י קי"ג ס"א) מ"מ ה"ט, בין שקדמה החלואה למשכ"מ ובמו מונota אלמנה דגובה מה"ט כמבו"ב בסמ"ע (ס"י קי"ג). אבל אם קדמה מתנת השכ"מ להחלואה, אינו גובה לפי טעם זה. ולפי

בין דגבי ג_nr הו מחלוי דיניין לי בהמע"ה. וכتب הסמ"ע שלא נתכוון הרמ"א דהמע"ה גבי מחלוי אי מלדה"מ, דבתה"ד מيري לגבי משכ"מ. ובש"ך החק עליו דאין זה דרך מורה"ס אחר שכח דהעיקר כסברת הרא"ש דל"מ בשנתן לאחר, לבתו דיש בזה פלונתא והמע"ה. אך כוונת הרמ"א למחלוי גבי מצווה לקיים דברי המת. וכן למדיו הע"ש וחט"ז. ובתשו"ת חת"ס חוו"מ (תשו' קב"ט) פסק בזה דאול"י בתר מוחזק, ואם המקובל משכ"מ מוחזק, אין מוציאין ממנו, והיינו בשיטת המחבר והסמ"ע.

יא. דין ג_nr לא תלי בהאי,

ואף אי תלי אין יכול להוציאו מידו. כבר כתבנו דרעת הסמ"ע דמשכ"מ לא הו כירושה, וצרייך לבאר כיצד יפרנס דבריו עם פסק הרמ"א ג_nr שנתן משכ"מ לאחר אינה מתנה, וע"ב הרמ"א סבר בהאי סוגיא דאיסור ניירא (ב"ב דף קמ"ט ע"ב) דמשכ"מ כירושה ולכך אינו יכול ליתנה לאחר, והיינו שרבען עשו ג_nr כללי בכל משכ"מ שדרינה כירושה, וכמו שכח דמתנה שכח בחרי"ף. ואפשר לדחוק דכל מה דנייא דלבך הוסיף שם טעם אחר כדי לצאת ידי שיטת הרמ"א, אולם זה דוחק. ועוד דהסמ"ע שם לא תלה מחלוקתם בהא ג_nr שנתן משכ"מ, ותלה מחלוקתם רק בהא דሞנות אלמנה המובא בחו"ט (ס"י רנ"ב), ומשמעות קצת דס"ל דאין לה שייבות, וצ"ע מ"ט.

נבי פסק נגד השו"ע והסיק דה"ה במחלו' סמ"ע ויש"ך, כיון דהփוסק בהסתמ"ע הו"ל טועה בדבר משנה, א"כ ה"ה אין הע"ד יכול לומר קים לי בהסתמ"ע.

אך הנתיה"ט במה שנגע למחלו' מחבר ורמ"א פסק שם בפירוש דין הע"ד יכול לומר קים לי כהמחבר. אמן נבי מחלו' הסמ"ע ויש"ך כתוב רק דהלהכה כהש"ך, ושינה בזה מהחו"י שכולם בכלל א'. והאמת שכן מצינו בהרבה מתחו' האחרונים שנקטו דיוקן לומר קים לי בהסתמ"ע.

בשות' מהרש"ם (ח"ד ס"י ק"ה) כתב אהא דשטר אסמכתא שקו עלי' בבב"ד חשוב, בדבר שאינו קצוב, דישית הרמב"ם דא"א להתחייב דבר שאין לו קצבה. והשו"ע כתב דכל האחרונים חלקו עלי' ואולם בערכות כתוב הסמ"ע (ס"י קל"א) דאף החלוקים מודים בזה להרמב"ם דאינו מתחייב, כיון שיש גם ריעותא דאסמכתא, וחלק שם על המחבר דגמ בערב חלקו על הרמב"ם. אמן דעת הש"ך דהעיקר כה"י שלא כרמב"ם, וכ"כ ה"מ ועוד. והביאה מהרש"ם חבל אחרונים שפסקו דאף' קים לי בהסתמ"ע וכן נקט הוא שם. (ואף שכ' שם בנידון דידי' שהדברים קי', מ"מ לפ"י הש"ך וראי אין לחלק בכיה, עי"ש). ורם התשו' בית יעקב (ס"י קט"ז), ותשוי' ריעות האוהל (ס"י א'), ובشو"ת בגין בהונה חו"ט (ס"י י), וציין עוד שם לשוח'ת ברית אברהם כ"ז אף אין ספרו תח"יبعث.

החת"ם הנ"ל هو ספיקא דדין והמקובל הוא מוחזק, וא"כ המעו"ה. אבל דבר זה נפתח בגנדולים ונסתאים בקטנים ובדלהלן.

יג. אי יכול לומר קים לי

בහסתמ"ע נגד הש"ך

הנתיה"ט בכללי תפיסה (ס"ב) פסק דבמחלו' סמ"ע ויש"ך, הלכה בחש"ך. ומקורו מטהש' חוי' (טהש' כס"ה, שם בסוגרים) וה坦ם בדיין דין שטעה בדבר משנה או בשיקול הדעת קמיiri, וקאמר שם דבזמננו כמעט לא מצינו טעות בשיקול הדעת,-DDein שפסק נגד השו"ע הוא בטوعה בדבר משנה. וגם קים לי כהאי פוסק אין מוחזק יכול לומר, דהוי בדבר משנה. ובמקום מחלו' המחבר ורמ"א, אם הכריע הרמ"א, הו"ל בדבר משנה, והדיין הפסיק במחבר הו"ל בטועה בדבר משנה. ואם הרמ"א לא הכריע, הו"ל הסמ"ע ויש"ך בדבר"מ. ובמקומות דפליני סמ"ע ויש"ך, הו"ל הש"ך בדבר משנה, דהש"ך הוא בתרא, אם לא שרואים שהש"ך העביר עליו את הדרך. והוסיף בסוגרים דמהר"ם מינץ ס"ל דל"א הלכה כבתרא בפסקים. והחו"י חלק עלי' וסימן, דאף שםטעתי שקשה מאד לפסק נגד הסמ"ע להוציא ממוץ, והי' לנו לומר עכ"פ דהփוסק בהסתמ"ע לא הוא בטועה בדבר משנה, מ"מ נרי לי במאש, עבת"ד.

ומבו' מדבריו דכל היכא דהוי הדין טועה בדבר משנה, אין הע"ד יכול לומר קים לי כהאי פסק. וזה שהתחילה

כהסמ"ע (ס"י קל"א) הובא לעיל,نبي ערב דאין מועיל התיחסותו), ואף שפסק שם בנידון DID' מכח עוד טעם דהוי ממון שאין לו תובעם. וכ' בתשו' האחרונים שאין להביא ראי' מצירוף להיתר. אך נרי שם מדבריו כי כל טעם הוא כראוי לעצמו, שהתחילה שם שפסק בן משומם ב' טעמים ולכון גם הביאו המהרשימים לראי'.

יד. ראיות המרשימים דיבול לומר

קייל כהסמ"ע

ומה שביא המהרשימים משות' בית יעקב, התחם לאו מטעם קים לי אתי עלה, אך הביא דברי הסמ"ע (ס"י קל"א) ועפ"ז פסק כדבריו לנMRI. ומישמע דאף לא מטעם ספק דהמעיה, אך הלכתא כוותי דהסמ"ע, ולפלא שאפי' לא הביא דברי השרץ החולקים (שהי' קרוב לו מננו ובן דורו של החוו') על הסמ"ע, אף שבמק"א דין בדבריו הרבה (יע' ס"י קב"א), זהה מורה דס"ל דבמוקם הסמ"ע הלכה כוותי. והרי החוו' כתוב ששמע שקשה מאד לפסק נגד הסמ"ע, ואולי נתבעו גם עליו.

וחמරשימים בעוד מקומות נקט דאף'ל קים לי כהסמ"ע. וכן במשפט שלום (ס"י קפ"ג) אך מהכא שפיר טפי למיתי דהסמ"ע חלק בזה על המחבר בס"י קל"א, והשרץ הכריע דהעיקר בהמחבר ומוכיח בן מהה"ט ועוד, ומ"מ נקייט להלכה דאף'ל קייל כהסמ"ע.

ובשות' נובי (ס"י ל"א) כתוב שם בעניין אסמכתא בשבועה דישימת הסמ"ע (ס"י

ומה שצין לשوت' בר"א, ה там איפכא كما אמר, היינו אף שהסמ"ע ס"ל שלא משתعبد, מ"מ הש"ך חלק עליו והביא שם ראיות מהירושלמי ועוד בהש"ך, ולכון הסיק בהש"ך (ופשוט דאין מזה ראי'نبي דין קים לי כהסמ"ע, אלא רק הכריע מדעתו דמסתבר בהש"ך).

אך מה שצין לשות' יריעות האוחל להגאון ר' אריה ליב אב"ד סטאנוב (הפתחי תשובה הביאו בה' מילתنبي מלאו קודם זמנו. וע' בהגהות ש"מ על החכ"ץ שדן בקושיותו על החכ"ץ, וע"ש שכ' שניכר מספרו כי הוא אדם גדול, וע"ש עוד) שם כתוב להדיא כי אף'ל קייל כהסמ"ע, ושם מבוי דאפי' על מה שказוב לא נשתعبد, דכיוון שכלו עמו דבר שא"ל קצבה, הו"ל קני את וחמור, ולפי הסמ"ע (ס"י ר"ג) לא קנה כלום, ואף' שחלקו עליו גם בזה. ונמצא לפ"ד דאף'ל קים לי כהסמ"ע אף בצירוף עוד מחליו הפסוקים, והוא דומה ממש לנידוי'ך דקייל כהסמ"ע דמשכ"מ ל"ה בירושה, וגם הוא מחליו הפסוקים אם משכ"מ חלה למפרע. (והגם שהוא פשוט דגמ' בס"ס אין מוציאים מהמוחוק, ובמו' שמסיק הכהנה'ג ועוד, מ"מ אויל' קייל גרע) ובתשוי' ב' שם הסכים עמו בזה גם הגאון ר' צבי הירש אב"ד ברארד בעל שות' תפארת צבי, אך חלק עליו מטעם אחר עי"ש.

ונם בשות' בגדי כהונה להגאון ר' שלמה למן אב"ד פירדא (תלמיד התומימים) (ס"י י') מבוי' בן דאף'ל קים לי

למר הפתחי תשובה (ס"י ע"ה) בדעת הנובי נבי מחלוי סמ"ע וש"ך אי נתחיב בביר"ד מיקרי מודה במקצת וmbbia שם מהשו' אהרת (ס"י ל"א) עי"ש. אך מאידך גיסא ע' פ"ת (ס"י ע"ה סק"ח) מביא על העט"צ כמה קושיות וביניהם דאית פסק כהסמ"ע ולהלא החו"י וגנתיה"מ פסקו דאית' קי"ל כהסמ"ע, אך ישב שם דבריו דהשכ"י (דרחוא בתרא טפי) ס"ל כהסמ"ע, שאני. וא"כ גם בנידוד בהגנות אמ"ב ס"י ס"ו נתה לדבריו הסמ"ע, ובפרט בפי הש"ך בריף חלק עליון, עי"ש.

טו. ידון אי בנד"ד יכול לומר קי"ל ננד הש"ך

ועכ"פ דין זה איינו ברור דלבמה פוסקים אין לומר קים לי כהסמ"ע, ומайдך גיסא יש הפסיקים לבתילה כהסמ"ע, או דהוי ספ"ד. וכן כמה פוסקים דאף"ל קים לי כהסמ"ע ורבו בזה הפסיקים החולקים על החו"י וגנתיה"מ בזה. וכן השיב הרה"ג ר' מג. זרגנער שליט"א במכתבו העתקת חלק מהכתב וו"ל ומ"ש החו"י שאין לומר קים לי כהסמ"ע ננד הש"ך, לא נתקבל כלל זה למעשה וראי' זהה וכו', עכ"ל (ע' בראש הספר במה שכתב במכתבו הנ"ל) שלא נתקבל כלל זה של החו"י. וע' מנה"י (ח"ו ס"י ק"ע) דאפי' בחכל של הכרעת הרמ"א ננד המחבר פסקו הבעל שות' דיבול לומר קים לי כמחבר, ושלא בחחו"י. (ועי' תומיט בקט"ב אות קב"ד) שפקפק בכלawai דין דקים לי, וכותב דא"כ תפוג תורה ולכך הסיק דעתך פ' ננד השו"ע וראי' א"א

ר"ז ס"ק ג"ג) דהKENIN חל ולית בי' משום אסמכתא כמו בבי"ד חשוב, וש"ך ועוד חלקו דרך מהויב לקיים השבועה אבל הקניין אינו חל, ונפ"מ אי יורשו הייבים לקניים הקניין. וע"ז כתוב הנובי דאין שום אדם יכול לומר קים לי כהסמ"ע, כיון שהחולקים מהה רבים הב"ח וט"ז וש"ך וא"א יכול לומר קים לי כיחיד ננד רבים כאמור בכללי קים לי, וגם פשוט דרישנא דהרמ"א לא משמע כהסמ"ע, וכן המקור שמננו העתיק הרמ"א הוא הריב"ש, ומשמע ממנו בחש"ך, עכ"ד. ומשמע דאי לאו כל הני טעמי הי' אף"ל קים לי כהסמ"ע.

טו. עוד אחרים דאפשר לומר קי"ל כהסמ"ע

וכן משות' הת"ס (תש"ו קב"ט) הניל שהביהא מחלוי סמ"ע וש"ך בכוונה הרמ"א אי נר יכול ליתן מתנה לסתם אדם שאינו בנו לדעת הש"ך אינו יכול, ולהסמ"ע هو ספיקא דדין, ופסק דיןין לוי' בדיין המע"ה והמקבל הו מוחיק ולבן אי מוציאין ממנו.

והתム לשון הרמ"א משמע בחש"ך ובמו שב' הש"ך בעצמו דהאית יכתוב הרמ"א מקודם דהעיקר דאין יכול ליתן מתנה ואח"כ יכתוב דהוי ספ"ד. ומפי שמעי' מינה דאפי' היכא דלפי הסמ"ע אכתי' הו ספיקא דין, והויל ס"ס, מ"מ אול' בתר המוחזק והו מע"ה, ומשמע מלשונו דלאו מטעם קים ליathi עלה, אך דהוי ספק מעיקר הדיין ולבן המע"ה.

ומה שהבאנו למללה לדיק מהנובי' דס"ל דאף"ל קים לי כהסמ"ע, הנה בן

לומר קים לי באיזה פוסק, והביא שם גם מהחורי הנ"ל ע"ז, אך מ"מ לא הביא שאר דבריו בזה).

ונם יש לדון על הך חילוק בין הרמהרש"ם שהבאנו (בתחילה את י"ד) דא"ל קייל כהסמן"ע וכן הביא מכמה אחרים, הלא הש"ך שם הוא בדברי המחבר בשו"ע וביב"י, ונם הביא ע"ז מדברי הה"ט כוותי, והה"ט ה"י מהראשונים. (ע' נמו"י סוף ב"ק שמביאו בסוגיא רכובד משוי בספינה הוא ברודף על דברי הרמב"ם המוקשים ודין שם בדבריו).

וא"כ בנידור"ד ייחי זה תלוי במחלו' החויי ושאר פוסקים מה הדין במחלו' סמ"ע וש"ך אי יכול לומר קייל.

ז. שיטת הב"ח בהא

דמשכ"ם חלה למפרע

ומה שכתנו לעיל (אות ט) דהוי מחלו' הפוסקים אי משכ"ם חלה למפרע, יש לציין בוותא את שיטת הב"ח (ס"י ר"נ) דמה שחללה למפרע, هو רק לעניין הרכומ"ס נעשה מחייבים, דהיינו המעשה קניין, אבל חלות הকניין היא רק לאח"מ, וסיים דוה גם הכוונה חו"ט (ס"י קפ"ה ס"ב), עיין".ש. היינו לעניין נולדו יורשי המקבל אחר מיתת הנוטן. והקצota (ס"י ר"נ) חלק עליו מכח כמה קושיות, ונם בהא נולדו אחר מיתת הנוטן קשה לפ"ז, דמה יוועל מעשה הকניין, אם בשעת החלות אין מי שיקבל אותה, אם לא שנאמר שתתכוון להב"י שם דלמר למפרע ממשום דהולך הויבוי, ונם האי

וע' פתחי תשובה (ס"י ב"ה) בשם הבר"י דבמקרים דפליגני אם אפל' קים לי יכול לומר קים לי. והביא הבר"י ע"ז מ"ב ש"ת. וכ"ש בנידור"ד דלכמה פוסקים אף' بلا' קים לי הו ספ"ד, ונפ"ט אם הדין יכול להכריע מדרעתו (ע' מכתבו של הרה"ג מוז' שליט"א בזה) דא"א לומר קים לי. וידידי הגרא"מ נילינגר שליט"א אמר בזה לחלק דברופן שהש"ך מביא ראשונים כוותי' ודלא כהסמן"ע, אז אפשר דכו"ע מודו לחויי דאייל קייל כהסמן"ע, ולא מצינו שחלקו עליו בה"ג. והנה חילוק זה הוא מילתא בטעמא, ונם הוא קצת ב"ש ממ"ש החויי דבמקרה שהש"ך העביר דרך על הסמן"ע, הלכה בסמן"ע, והה"ה להיפך. אך אין הנדון דומה לראי', דאף שהש"ך (ס"י ס"ו סק"א) הביא ראשונים כוותי', אך זה ודאי' דיש גם ראשונים בהדייא שלא כוותי' ובראשם הרמב"ם (הלו' ובו"ט פ"י) שכתב הטעם רנותן שט"ח במשכ"ם א"י למחולל, דהוי בשל תורה, משא"כ מכירת שט"ח דעלמא דהוי מד"ס. וכן למד הר"ף לפ"י דברי כל הראשונים. אף שהש"ך בעצמו למד בדברי הר"ף כוותי', מ"מ פשוטות דברי הר"ף אינם מורים בז, ובמו שהעיר האמ"ב. אף בראשונים שהביא הש"ך דהם בהדייא כוותי', כתוב האמ"ב דאינו מוכרע.

**ית. סיכום כל הניל מתי
יוכל לומר כי לחותיא**

ובדין ס"ס לחותיא מחזקת ממון, כבר כתבנו בשם נהג אין מוציאין, אף שהביא חולקים, מ"מ מסיק שלא כוותיהו, וכן הסכימו הפוסקים. ע"י קצנות (ס"י ק"ד) אמרתי נמי תרי קים לי, ובמשל"ם (פ"ד ח"ז המו"ל) כתוב להליך דרך תרי קים לי ולא ג', וגם ע"ז מביא חולקים, עכ"פ תרי קים לי ודאי אמר".

ובנידור' עדיפה, דהמחלוי במשכ"ם אי זוכה למפרע heißt ספק השkol, ולא מיעוט פוסקים נגד רוב, ואף בלי טענה קים לי הו"ל בדיין המע"ה. ובاهא דמשכ"ם בירושה דהוי מחלוי סמ"ע וש"ך נחلكו הפוסקים מה דין, ואולי הוי ספק השkol, ועכ"פ קים לי בהסמ"ע אפ"ל, אך היכא דפליגי אם אפ"ל כייל, כבר כי בשם הפ"ת דאפ"ל כייל.

רחו"מ (ס"י רמ"ה) דשתק זכה ל"מ לפיו הב"ח.

איברא דגמ בדעת הב"ח אינו ברור דזה כוונתו, אף רבשותחת"ס ס"י קל"ח למד בן והביא ראי להא מהר"י מינא"ש (ב"ב דף קל"י ע"א), אך השו"מ הניל (מהדו"ג ח"ב ס"י קע"ד) למד בדעת הב"ח דגמ הכנין חל למפרע, אך רק כתוב שם ליישב קושית הב"י דהאחרון קנה למגרי בין וביני. עפ"יוathy שפיר האי דס"י קב"ה, ודז"ק. וכן מה שהקשה הקוצה"ה מאחריך דלאו כאומר מעבשו דמי משמע דלמד דהכנין חל למפרע, דאי חל לאח"ט א"ש האי דאחריך.

וע"ז או"ש (הלי זכו"מ פ"ט הי"ג) שלמד בדברי הרמב"ם (ס"י רמ"ה) משום שללה למפרע, והביא פירוש זה מהקצוות (ס"י רמ"ה). וקדמו הפרישה (ס"י ר"ג) שהוכיחה מס"י רמ"ה, דזוכה למפרע.

העלוה לדינא:

ומסקנא דהאי מילתא אם אדם נתן משכ"ם ואח"ב לוה, לענ"ד להלכה ולא למעשה יכול המקבל משכ"ם לומר קים לי בהסמ"ע, דמשכ"ם ל"ה בירושה, ואני חייב להחויר הלואתו, ואולי אף בלאו מענה קי"ל בהחת"ס, ותלו依 בראות עני הדין. ע"י תומים (ס"י כ"ה בקט"ב אות קב"ד) מעשה בזקנו כה"ג, אף בהלואה מוקדמת שלא להחויר, משום שיטת הראב"ד הובא בב"י (ס"י רנ"ב). ע"ז פסק שם דאין לומר קים לי בהrab"ד נגד השוו"ע. אך כי"ז בהלואה מוקדמת, אך בהלואה מאוחרת שניי, ואף דעתו וזה הוא קצת מילתא דלא שכיה שכב"ם ילה בסוף, אך יש גם לדון במוסכן ועומד על רגליו דמצוי בעוח"ר, שהרופאים אמדחו למייתה בעוד כמה חדשם, ודבר מחלתו המKENNTן בקרבו באופן החמור לע"ז ידוע לכל, דלבאו דין בשכ"ם. וכ"מ בש"ך (ס"י פ"א סק"ז) בשם הב"י. ואני מן הנמנע שבזמן ההוא ממשיך בעסקיו ולוה ומלה מפלוני לפלוני, וכי תלוי בהן"ל, ואסיים בזה בעוז הא-ל יתעלה.